

ANALIZA DOKUMENTÓW

strategicznych i planistycznych pod względem ujęcia w nich zagadnień energetycznych wraz z wypracowaniem rekomendacji sposobu ujmowania tych zagadnień w planowaniu rozwoju

CZĘŚĆ POLSKA

Opracowanie eksperckie zrealizowane w ramach projektu INT 190 „MoRE - Modelowy Region Energii Odnawialnych Wysp Uznam i Wolin”

MoRE Uznam-Wolin

marzec 2022

Maciej J. Nowak

**Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
w Szczecinie**

**Analiza dokumentów strategicznych i planistycznych pod
względem ujęcia w nich zagadnień energetycznych wraz z
wypracowaniem propozycji/rekomendacji sposobu
ujmowania tych zagadnień w planowaniu rozwoju**

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Część analityczna	7
1.1. Podstawowe pojęcia i definicje z zakresu sytemu planowania przestrzennego i planowania energetycznego	7
1.2. Opis obszaru – krótki opis ograniczeń i lokalnych uwarunkowań dla rozwoju OZE .	12
1.3. Charakterystyka obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych, oddziaływujących na teren objęty projektem i obowiązujących w jego granicach:	20
poziom europejski – europejskie polityki energetyczne, strategie w zakresie zielonej transformacji, Europejski Zielony Ład itp.	20
poziom krajowy – polityki, strategie sektorowe itp.	20
poziom europejski	20
1.3.1. Poziom krajowy	24
1.3.2. Polityki regionalne	27
1.3.3. Polityki lokalne	31
1.3.4. Poziom lokalny – strategie lokalne i ponadlokalne, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, gminne programy gospodarki niskoemisyjnej, założenia do planu zaopatrzenia w ciepło energię elektryczną i paliwa gazowe	34
1.3.5. Dokumenty planistyczne zawierające zapisy dotyczące lokalizacji OZE	37
1.4. Analiza tez orzeczniczych	53
1.5. Opis problematyki lokalizacji farm fotowoltaicznych i biogazowni wynikający z rozporządzenia w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	57
2. Wnioski i rekomendacje	60
2.1. Uwagi generalne.....	60
2.2. Rekomendacje dotyczące szczebla regionalnego.....	60
2.3. Rekomendacje dotyczące dokumentów rozwojowych na szczeblu lokalnym.....	61
2.4. Kierunkowe rekomendacje dotyczące studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	63
2.5. Kierunkowe rekomendacje dotyczące miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	64

2.6. Szczegółowe rekomendacje dotyczące studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	64
Bibliografia	68
Pozycje zwarte i artykuły naukowe.....	68
Dokumenty strategiczne.....	71
Dokumenty planistyczne	75

Wstęp

Problematyka dotycząca ochrony klimatu powinna być w możliwie najszerszym zakresie wdrażana do krajowych systemów planowania przestrzennego. Wyzwania związane z ochroną klimatu wiążą się z bardzo szerokim zakresem zagadnień. Wyodrębnić tu można wyzwania: gospodarcze, społeczne i środowiskowe¹. Jest to wyzwanie dla całego świata, z zastrzeżeniem, że dla części regionów i miast przybiera własną specyfikę². Dotyczy to jak najbardziej sfery związanej z planowaniem przestrzennym i jest w szerokim zakresie zauważane w literaturze naukowej. Przykładowo, Becker i Greiving³ postulują jako ważny kierunek związany z odpowiedzią na zmiany klimatu, budowanie elastycznych struktur, w tym

¹ Davoudi, S., Crawford, J., & Mehmood, A. (Eds.). (2009). *Planning for climate change: strategies for mitigation and adaptation for spatial planners*. Earthscan.

² Greiving, S., & Fleischhauer, M. (2012). National climate change adaptation strategies of European states from a spatial planning and development perspective. *European Planning Studies*, 20(1), 27-48.

³ Becker, D., & Greiving, S. (2018). Climate and Demographic Change: The Need for an Integrative Approach to Spatial Planning in Germany.

wielofunkcyjne wykorzystywanie terenów. Jako ważne postuluje się też wspieranie zmniejszenia wykorzystywanej energii w nowych i istniejących inwestycjach miejskich, a także unikanie potencjalnych niedoborów wody, utraty różnorodności biologicznej lub powodzi⁴. W dyskutowanej grupie bardzo ważne miejsce zajmują kwestie bezpieczeństwa energetycznego. Jednym z kluczowych wymiarów jest wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Powyższy problem (i postulat) dotyczy zróżnicowanych kategorii obszarów. Obejmuje również oczywiście obszary turystyczne. Wymagają one osobnej, pogłębionej analizy. Ich specyfiką są sezonowe wahania zapotrzebowania na energię oraz zmiany w strukturze/koszyku energetycznym. Ten kontekst powinien być możliwie najszerszej uwzględniany w zróżnicowanych dokumentach rozwojowych, również tych ze szczebla lokalnego. Powyższe dotyczy również instrumentów planistycznych gmin atrakcyjnych turystycznie.

Odpowiedzią na problemy i zagrożenia związane z ochroną klimatu jest między innymi koncepcja zielonej transformacji. Wyrażano ją w licznych dokumentach i jest zauważalna na wielu płaszczyznach. Na szczególne podkreślenie wymaga Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2030. Szlachta i Nowak⁵ w kontekście dyskusji jej wdrażania do polskiego systemu planowania przestrzennego wyodrębnili następujące zagadnienia:

- 1) poprawa dostępności do usług użyteczności publicznej (którą warunkuje również jakość architektury – pkt 25, 27), a także szczególna dbałość o dostępność usług na szczeblu lokalnym i regionalnym (pkt 47);
- 2) powstrzymanie tendencji poszerzania powierzchni pozarolniczo użytkowanych gruntów oraz niekontrolowanego rozwoju dużych miast (pkt 36);
- 3) ochrona przyrody, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego (w szczególności przed negatywnymi skutkami urbanizacji – pkt 41);

⁴ Wilson, E., & Piper, J. (2010). *Spatial planning and climate change*. Routledge; Wheeler, S. M. (2012). *Spatial planning and climate change*. Wydawnictwo Taylor & Francis Ltd

⁵ Szlachta, J., Nowak, M. 2021. Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2030 a lokalne polityki przestrzenne w Polsce, Samorząd Terytorialny, 12, pp 7-18.

- 4) przeciwdziałanie fragmentacji środowiska, w szczególności przeciwdziałanie efektom zewnętrznym uderzającym w ekosystemy, dziedzictwo kulturowe i usługi publiczne (pkt 51);
- 5) rozwój zielonej infrastruktury (pkt 54);
- 6) opracowanie strategii dla klimatu, dbałość o utrzymanie otwartych przestrzeni, a także zapobieganie niekontrolowanej zabudowie i powstawaniu miejskich wysp ciepła (pkt 55);
- 7) dalszy rozwój obszarów funkcjonalnych (niezależnych od granic administracyjnych jednostek samorządu terytorialnego – pkt 49).

Większość wskazanych zagadnień w przeważającym zakresie łączy się z kwestią ochrony klimatu oraz (różnie rozumianej) „zielonej transformacji”. Agenda Terytorialna UE wymaga w tym kontekście na szczególne uwzględnienie również z tego względu, że jest zaadresowana nie tylko do rządów centralnych państw członkowskich, ale jednostek samorządu terytorialnego. Refleksja nad zmianami w polityce przestrzennej stanowi więc również odpowiedź na postulaty zawarte w Agendzie. Podkreślenia wymaga, że większość z tych postulatów wymaga pogłębionej refleksji w zakresie wdrażania odnawialnych źródeł energii. Bez poważniejszej zmiany niemożliwe będzie osiągnięcie optymalnych efektów. Konkludując ten etap rozważań: z licznych źródeł wynika konieczność aktywnej polityki przestrzennej, uwzględniającej wyzwania dotyczące odnawialnych źródeł energii.

W związku z realizacją przedmiotowych zadań należy wskazać na rolę poszczególnych dokumentów w realizacji polityki rozwoju. W pierwszej kolejności należy zastrzec, że w miarę możliwości powinny one uwzględniać wytyczne w zakresie zintegrowanego planowania rozwoju i elastyczności w planowaniu. To pierwsze wynika (poza tezami literatury naukowej) również z treści ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Dokumenty powiązane z celami gospodarczymi, społecznymi, czy środowiskowymi nie mogą być sformułowane w sposób rozbieżny i oderwany od siebie. Ponadto rozwiązaniem umożliwiającym szerszą wrażliwość i skuteczność w ochronie klimatu jest elastyczność w planowaniu (i np. zapewnianie wielofunkcyjnego przeznaczenia wybranych obszarów). W

polskim systemie prawnym występują poważne braki w tym zakresie. Niemniej jednak postulat elastyczności w planowaniu można odnieść także do odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza w odniesieniu do rekomendacji braku szczegółowego opisywania wszystkich wytycznych przy części inwestycji. Może to zostawić większą swobodę na etapie realizacyjnym. Nie oznacza to oczywiście subiektywizmu rozstrzygnięć. Przy wdrażaniu odnawialnych źródeł energii należy pamiętać o możliwych występujących konfliktach przestrzennych⁶. Trzeba również pamiętać, że w literaturze europejskiej – w odniesieniu do innych krajów – bariery prawne w ramach planistycznego wdrażania odnawialnych źródeł energii ocenia się często jako poważniejsze niż bariery techniczne⁷.

W związku z powyższym rolą dokumentów w polskim systemie w zakresie realizacji odnawialnych źródeł energii powinno być:

- w wymiarze rozwoju – dostosowanie generalnych wyzwań realizacji odnawialnych źródeł energii do specyfiki konkretnych gmin, a także weryfikacja obszaru gmin z perspektywy przydatności/barier dla odnawialnych źródeł energii (jest to również forma realizacji szerszego zgłaszanego w sferze międzynarodowej postulatu wyznaczania stref realizacji odnawialnych źródeł energii);
- w sferze realizacyjnej – możliwie najszersze dostosowywanie wskazanych wytycznych i postulatów do poszczególnych terenów, przy określaniu ich szczegółowych warunków zagospodarowania.

Analiza dotyczy gmin: Międzyzdroje, Świnoujście, Dziwnów i Wolin. Mają one zbliżone uwarunkowania rozwojowe, w tym lokalizacyjne i turystyczne (nie oznacza to jednak oczywiście idealnie tożsamyh warunków: różnicuje je np. miejski charakter Świnoujścia lub objęcie znacznej części gminy Międzyzdroje formami ochrony przyrody). Celem opracowania jest dostosowanie wskazanych postulatów do przypadku analizowanych gmin. W związku z powyższym dokonano przeglądu zróżnicowanych dokumentów i aktów w badanych gminach (ze szczególnym

⁶ Calvert, K., Smit, E., Wassmansdorf, D., & Smithers, J. (2021). Energy transition, rural transformation and local land-use planning: Insights from Ontario, Canada. *Environment and Planning E: Nature and Space*, 25148486211024909.

⁷ Moroni, S., Antonucci, V., Bisello, A. (2019). Local Energy Communities and Distributed Generation: Contrasting Perspectives, and Inevitable Policy Trade-Offs, beyond the Apparent Global Consensus, *Sustainability* 11(12).

uwzględnieniem kwestii zintegrowanego planowania i planowania miejscowego). Na podstawie krytycznego przeglądu wypracowano rekomendacje zmian.

1. Część analityczna

1.1. Podstawowe pojęcia i definicje z zakresu sytemu planowania przestrzennego i planowania energetycznego

W polskim systemie gospodarki przestrzennej od lat szeroko wskazuje się na jego słabości⁸. Ostatnio zostały one wyrażone poprzez zdefiniowanie i wyodrębnienie konkretnych kosztów chaosu przestrzennego⁹. Występują tu ograniczenia związane z możliwościami prowadzenia polityki przestrzennej przez władze lokalne (co powoduje komplikacje w trakcie procedur administracyjnych), jak też ograniczonym poziomem miękkich i nieformalnych narzędzi planowania.

Na szczeblu lokalnym wyróżnia się trzy bezpośrednie narzędzia polityki przestrzennej: studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego to dokumenty kształtujące politykę przestrzenną gminy. Powinny określać kierunki zagospodarowania poszczególnych terenów gminy, nie będąc jednocześnie wiążącym aktem prawnym dla właścicieli nieruchomości¹⁰. Aktem takim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, określające wiążąco przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu. Plany miejscowe nie są jednak obowiązkowe: władze gmin swobodnie decydują o ich uchwalaniu. Często barierami dla ich uchwalenia są obawy dotyczące

⁸ Nowak, M. J. (2017). The Stakeholders and Municipal Authorities in the Spatial Competition. *Biuletyn KPZK*, (265); Karwińska, A., Böhm, A., & Kudłacz, M. (2018). The phenomenon of urban sprawl in modern Poland: Causes, effects and remedies. *Zarządzanie Publiczne/Public Governance*, (3 (45)), 26-43; Lorens, P. (2017). Trends and problems of contemporary urbanization processes in Poland. In *Spatial planning and urban development in the new EU member states* (pp. 109-126). Routledge.

⁹ Śleszyński, P., Kowalewski, A., Markowski, T., Legutko-Kobus, P., & Nowak, M. (2020). The contemporary economic costs of spatial chaos: Evidence from Poland. *Land*, 9(7), 214.

¹⁰ Mickiewicz, P., & Nowak, M. (2020). Institutional Problems of Spatial Policy during the COVID-19 Pandemic: A Polish Case. *International Journal of Real Estate Studies*, 14(S1), 1-8; Nowak, M. J. (2020). Interes publiczny w systemie gospodarki przestrzennej. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio G-Ius*, 67(1), 39-49.

konsekwencji odszkodowawczych, które gminy musiałyby płacić właścicielom nieruchomości. Natomiast w sytuacji, kiedy dany teren nie jest objęty planem miejscowym, swoistym odpowiednikiem planu staje się decyzja administracyjna (decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, zupełnie 'oderwana' od lokalnego porządku planistycznego, w tym bardzo często niezależna od treści studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego¹¹.

Tak ukształtowany podstawowy porządek planistyczny w Polsce jest modyfikowany przez liczne ustawy sektorowe. W zróżnicowany sposób wyglądają także uwarunkowania realizacji poszczególnych inwestycji. Dotyczy to również inwestycji w zakresie odnawialnych źródeł energii. Problemy występują zarówno przy wykorzystaniu planów miejscowych, jak też decyzji lokalizacyjnych. W przypadku planów miejscowych, przedmiotowe inwestycje ujmowane są w sposób niejednolity. Częstą tendencją jest ograniczanie zakresu inwestycji OZE, jak też ujmowanie ich w sposób niejasny, niedookreślony. Powoduje to konkretne bariery przy realizacji inwestycji¹². Zmiana potrzeb inwestycyjnych (lub potrzeba ich doprecyzowania) wymagać będzie zazwyczaj czasochłonnej zmiany planu miejscowego. Z drugiej strony, potencjalnie zbyt szerokie zezwalanie w planach miejscowych na wskazane inwestycje pogłębia konflikty przestrzenne. Jeszcze gorzej wygląda sytuacja w przypadku realizacji inwestycji OZE na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Orzecznictwo sądowe w zakresie warunków uwzględnienia w niniejszym trybie inwestycji jest bardzo zróżnicowane, co wprowadza chaos przy stosowaniu konkretnych kryteriów.

Polski ustawodawca osobno ujął planistyczne podstawy realizacji elektrowni wiatrowych. Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych¹³ wprowadziła (w art. 3) zasadę, zgodnie z którą lokalizacja elektrowni wiatrowych niebędących mikro-instalacjami, może nastąpić wyłącznie na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto inwestycje

¹¹ Cotella, G. (2014). Changing Places. Urbanity, Citizenship, & Ideology in New European Neighbourhoods, EUROPA XXI, Vol. 26, 2014, pp. 37-53.

¹² Nawrot, F. (2017). Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii a planowanie przestrzenne. *Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska*, (1), 71-89.

¹³ Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, Dz.U. z 2021, poz. 724 t.j.

dotyczące elektrowni wiatrowych mogą być realizowane w określonej odległości od zabudowy mieszkaniowej (budynków mieszkalnych albo budynków o funkcji mieszanej w skład której wchodzi również funkcja mieszkaniowa). Minimalna odległość w tym zakresie musi być równa dziesięciokrotności wysokości elektrowni wiatrowej. Plan miejscowy uchwalany dla inwestycji określającej lokalizację elektrowni wiatrowej musi obejmować cały teren związany z obowiązkowymi ograniczeniami zabudowy.

Powyższe rozwiązanie jest rygorystyczne, zwłaszcza w odniesieniu do wcześniejszego stanu prawnego. Wskazane ograniczenie jest bowiem wiążące nie tylko przy realizacji inwestycji w zakresie elektrowni wiatrowej, ale także przy realizacji zabudowy mieszkaniowej w bliskiej odległości od zrealizowanej elektrowni wiatrowej (i przy tej okazji dotyczy to nie tylko planów miejscowych, ale również decyzji o warunkach zabudowy). Dotyczy to również odwrotnego kierunku: lokalizacji zabudowy względem terenów, które plan przeznacza na lokalizację elektrowni wiatrowej. Nawet brak realizacji inwestycji w zakresie elektrowni wiatrowych nie ogranicza tego zakazu. W praktyce może to przyczyniać się do zablokowania inwestycji mieszkaniowych (to zresztą jedna z kilku sytuacji, w których same, niezrealizowane postanowienia planistyczne blokują zabudowę). Ocena takiej sytuacji zależy od konkretnego przypadku. Niewątpliwie w przypadku, gdy ograniczenia obejmują istniejącą już zabudowę mieszkaniową – dochodzi do paraliżu przyszłych działań w ramach tej zabudowy. Problem może zostać rozwiązany jedynie poprzez zmianę planu zagospodarowania przestrzennego (kierunkiem wymagającym rozważenia w niektórych sytuacjach mogą być przepisy planu dotyczące tymczasowego korzystania z nieruchomości – niemniej regulacje te są rozumiane w sposób zróżnicowany w orzecznictwie). Natomiast ograniczenia dla nowej zabudowy, które przy takiej okazji się pojawiają, poddawane są już bardziej zróżnicowanym ocenom. Oczywiście, ograniczenia takie są przypadkowe, ale przynajmniej dla niektórych terenów mogą stanowić pewną blokadę dla chaosu przestrzennego. Nie można jednak ujmować tego w sposób generalny.

Podkreślić jednocześnie należy, że w ramach stanu prawnego sprzed uchwalenia przedmiotowej ustawy, nie było odgórnych (narzucanych ustawowo)

tego typu ograniczeń (jedynie można było wywodzić z ograniczeń dopuszczalnych poziomów hałasu dla określonej zabudowy). Skutkowało to wznoszeniem elektrowni w zbyt bliskiej odległości od zabudowy, zwłaszcza mieszkaniowej. Ustawa z 2016 r. zakładała trzyletni okres przejściowy, obejmujący procedury rozpoczęte przed jej wejściem w życie. Wskazane bariery prawne w zdecydowanie mniejszym zakresie dotyczą energetyki rozproszonej.

Ramy prawne dotyczące prawnych uwarunkowań związanych z ich lokalizacją zostały zawarte przede wszystkim w art. 15 ust. 4 oraz art. 61 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Pierwszy z przepisów dotyczy sytuacji, kiedy dany obiekt (mogący wykorzystywać nie tylko technologię wiatrową, ale też fotowoltaiczną) jest realizowany na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawodawca zastrzega, że jeżeli plan umożliwia lokalizację budynków, należy przyjąć, że umożliwia również lokalizację mikroinstalacji (wcześniej taka możliwość była powiązana z produkcyjnym przeznaczeniem danego terenu). Jeżeli takowe z perspektywy polityki przestrzennej nie powinny być realizowane, konieczny jest wyraźny zakaz w planie. Art. 61 ust. 3 dotyczy sytuacji braku planu, kiedy podstawą dla realizacji inwestycji będzie decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Wówczas w przypadku realizacji w tym trybie instalacji odnawialnego źródła energii nie stosuje się wymogu spełnienia tzw. zasady kontynuacji funkcji i bliskiego sąsiedztwa – czyli taka inwestycja nie musi być weryfikowana z perspektywy zgodności z otoczeniem. Oba powołane przepisy w obecnym brzmieniu weszły w życie w roku 2016. Przy decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu występował wcześniej dylemat, czy instalacje z zakresu odnawialnych źródeł energii mogą być rozumiane (w sensie ustawowym) jako infrastruktura techniczna (nowelizacja art. 61 ustawy przesądziła, że nie). Jednak również w obecnym stanie prawnym występują podobne, zupełnie formalne dylematy – dotyczące klasyfikacji odnawialnych źródeł energii jako inwestycji celu publicznego. Jest to zresztą przykład znamieny dla polskiego systemu gospodarki przestrzennej, w którym z jednej strony skupia się uwagę na mniej istotnych z perspektywy jego celów szczegółach, a z drugiej trudno

całościowo na podstawie dostępnych formalnoprawnych możliwości chronić kluczowe wartości (ład przestrzenny).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wprowadzono wymóg uwzględniania urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy zainstalowanej większej niż 500 kW oraz ich stref ochronnych (wcześniej – 100 kW). Bez tego rodzaju postanowień niemożliwe jest więc zrealizowanie niniejszych inwestycji. Powyższe ograniczenie nie dotyczy wolnostojących urządzeń fotowoltaicznych, o mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 1000 kW zlokalizowanych na gruntach rolnych stanowiących użytki rolne klas V, VI, VIz i nieużytki, a także urządzeń innych niż wolnostojące. Odniesiono się również do treści miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 15 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, plan miejscowy przewidujący możliwość lokalizacji budynków umożliwia również lokalizację mikroinstalacji również w przypadku innego przeznaczenia terenu niż produkcyjne, chyba że ustalenia planu miejscowego zakazują lokalizacji takich instalacji.

Istotnym elementem wspomagania realizacji polityki energetycznej jest aktywne działanie władz regionalnych, między innymi poprzez przygotowywanie na szczeblu wojewódzkim, powiatowym lub gminnym strategii rozwoju energetyki. W celu właściwego planowania inwestycji, w tym rozwoju infrastruktury energetycznej i nowych źródeł, konieczne jest przygotowywanie spójnych planów inwestycyjnych na poziomie gmin i przedsiębiorstw energetycznych¹⁴. W 2010 r. weszły w życie zmiany do prawa energetycznego, które m.in. nałożyły na gminy obowiązek przyjęcia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Zgodnie z przepisami prawa energetycznego projekt założeń powinien określać ocenę stanu aktualnego i przewidywanych zmian zapotrzebowania na energię, przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie energii, możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i

¹⁴ Orzech P., Stefaniuk M. [w:] *Prawo energetyczne. Tom II. Komentarz do art. 12-72, wyd. II*, red. Z. Muras, M. Swora, Warszawa 2016, art. 19.

energii, z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii oraz energii elektrycznej i ciepła użytkowego, wytwarzanych w kogeneracji, oraz zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych, a także zakres współpracy z innymi gminami¹⁵. Projekt założeń podlega opiniowaniu przez samorząd województwa w zakresie koordynacji współpracy z innymi gminami oraz w zakresie zgodności z Polityką energetyczną państwa. Projekt ten wykładany jest następnie do publicznego wglądu na 21 dni i podlega konsultacjom społecznym, po czym rada gminy uchwała założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, rozpatrując jednocześnie wnioski, zastrzeżenia i uwagi zgłoszone w czasie wyłożenia projektu założeń do publicznego wglądu.

Jak wskazuje się w doktrynie „założenia do gminnego planu powinny cechować się kompleksowością. Oznacza to, po pierwsze, że muszą się odnosić jednocześnie do wszystkich trzech nośników energii wymienionych w art. 19 prawa energetycznego (tzn. do energii cieplnej, elektrycznej oraz paliw gazowych). Tym samym nie byłoby możliwe uchwalenie odrębnych założeń odnoszących się do któregoś z nich. Po drugie, kompleksowość założeń do planu ma także wymiar terytorialny. Muszą one obejmować obszar całej gminy, nie pozostawiając poza swoim zakresem żadnej części gminnego terytorium”¹⁶.

Posiadając założenia do planu oraz plan zaopatrzenia w ciepło, elektryczność i gaz, można skutecznie oddziaływać na zmniejszenie kosztów usług energetycznych, osiągać efekty w odniesieniu do stanu środowiska przyrodniczego, a tym samym wpływać na promocję gminy i tworzyć warunki umożliwiające powstawanie nowych miejsc pracy.

1.2. Opis obszaru - krótki opis ograniczeń i lokalnych uwarunkowań dla rozwoju OZE

¹⁵ Pelc W., *Planowanie energetyczne w gminie w świetle przepisów prawa energetycznego, w tym ostatnio wprowadzonych zmian*, FK 2010, nr 6, s. 39-43.

¹⁶ Szydło M., *Planowanie w gospodarce energetycznej na obszarze gminy*, ST 2004/5, s. 50-66.

Możliwości wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych uwarunkowane są wieloma czynnikami, z których najważniejsze to: aspekty środowiskowe, ekonomiczne, rynkowe i wdrożeniowe¹⁷. Każdy kraj ma pewien określony potencjał odnawialnych źródeł energii, którego nie można porównywać podobną szerokością geograficzną, liczbą cieków wodnych, dostępem do morza czy też udziałem upraw rolnych do powierzchni całkowitej. Wśród wyzwań wdrożeniowych należy wymienić kwestie dostosowania istniejącej infrastruktury do nowych rozwiązań związanych z przyłączaniem instalacji OZE, zarówno w obszarze wielkoskalowych OZE (farm wiatrowych i fotowoltaicznych) oraz na poziomie prosumenckim¹⁸. Potrzebne jest – w szczególności – rozbudowanie i modernizacja sieci elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia, a także budowa stacji elektroenergetycznych. Budowa infrastruktury obecnie nie musi jednak być realizowana w ramach systemów dużych operatorów. Coraz bardziej ekonomicznie uzasadnione jest realizowanie takiej infrastruktury przez jednostki samorządu gminnego. W takim ujęciu gminy będą mogły przyłączać wytwórców lokalnych i próbować być lokalnym operatorem energetycznym. Realizacja tych celów wymaga jednak znacznych nakładów finansowych. Kolejnym wyzwaniem, w obszarze wdrożeniowym jest rozpowszechnienie wykorzystania magazynów energii¹⁹. Główną wadą energii odnawialnej jest to, iż wytwarzana jest w okresie sprzyjającym produkcji uzależnionym od warunków atmosferycznych (np. nasłonecznienia, czy siły wiatru). Dlatego jej produkcja jest związana z silnymi wahaniami.

Wśród wyzwań finansowych barierą jest kwestia nakładów i kosztów w zakresie inwestycji w odnawialne źródła energii. Opłacalność ekonomiczna jest możliwa do osiągnięcia w przypadku otrzymania dodatkowego systemu wsparcia, takiego jak np.: preferencyjne kredyty, dotacje czy systemy certyfikatów. Rozwój energetyki odnawialnej jest możliwy jedynie przy odpowiednim wsparciu sektora

¹⁷ Skoczkowski, T., & Bielecki, S. (2016). Odnawialne źródła energii–problemy i perspektywy rozwoju w Polsce. *Przegląd elektrotechniczny*, 92(3), 190-195.

¹⁸ Gawlik L., Szurlej A., Wyrwa A.: The impact of the long-term EU target for renewables on the structure of electricity production in Poland, *Energy*, vol. 92, part 2, 2015, s. 172-178; Sowa S.: The capacity market and its impact on the development of distributed energy sources, *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*, tom 22, zeszyt 4, 2019, s. 65-80.

¹⁹ Kacejko P., Pijarski P., Gałązka K.: Ile powinien kosztować magazyn energii?, *Rynek Energii*, nr 2 (129), 2017, s. 51-55.

publicznego. Specyfika tego wsparcia nie powinna polegać jedynie na systemie przyznawania przez państwo ulg i zachęt czy na ustawowym nałożeniu obowiązku zakupu lub wytworzenia m.in. przez zakłady energetyczne energii ze źródeł odnawialnych i skojarzonych, ale również na stworzeniu efektywnego systemu energetycznego, uwzględniającego w możliwie szerokim zakresie wszystkie aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne i bezpieczeństwa. Staje się jasne, że obecny system energetyczny nie będzie w stanie sprostać zarówno rosnącym potrzebom energetycznym, jak i międzynarodowym wymogom środowiskowym czy konkurencji europejskiej²⁰.

Istotnym ograniczeniem przestrzennym dla rozwoju energetyki OZE, zwłaszcza energetyki wiatrowej, a w szczególności lądowych farm wiatrowych, jest występowanie i powiększanie się obszarów chronionych, w tym terenów należących do sieci NATURA 2000. Jednakże ochrona obszarowa nie wyklucza bezwzględnie, a przynajmniej w niektórych przypadkach, lokalizacji elektrowni wiatrowych; ostateczne decyzje zależą od władz lokalnych i regionalnych oraz oceny ewentualnego oddziaływania na przedmiot ochrony.

Wszystkie źródła energii powinny być wykorzystywane z uwzględnieniem skutków ich oddziaływania na atmosferę, zdrowie i środowisko. Niemniej, lokalnych skutków wdrożenia rozwiązań odnawialnych źródeł energii nie można oderwać od innych wywoływanych eksploatacją i wprowadzaniem do użycia źródeł kopalnych. Polityka energetyczna i akty prawne dotyczące sektora elektroenergetycznego mają na celu realizację filozofii zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju, głównie poprzez rozwój technologii wykorzystujących odnawialne zasoby energii oraz rozwój skojarzonego wytwarzania ciepła i energii elektrycznej. Zrównoważona polityka energetyczna to polepszenie dobrobytu społeczeństwa w długiej perspektywie, poprzez dążenie do utrzymania równowagi pomiędzy zaspokojeniem potrzeb społecznych, rozwojem gospodarki i ochroną środowiska²¹. Korzystanie z odnawialnych źródeł energii pozwala na osiągnięcie korzyści gospodarczych i

²⁰ Maśloch G., Uwarunkowania i kierunki energetyki odnawialnej w Polsce, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018.

²¹ Rokicki, T., Michalski, K., Ratajczak, M., Szczepaniuk, H., & Golonko, M. (2018). Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w krajach Unii Europejskiej. *Rocznik Ochrona Środowiska*, 20.

społecznych, przy możliwie małym wpływie na środowisko naturalne. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii jest korzystne z punktu widzenia ochrony środowiska nie tylko ze względu na zmniejszoną emisję zanieczyszczeń, pozyskując np. energię z biomasy, zapobiegamy marnotrawstwu nadwyżek żywności, zagospodarowujemy odpady produkcyjne przemysłu leśnego i rolnego, utylizujemy odpady komunalne itp.

Instalacje OZE mają charakter lokalny i bardzo dobrze wpisują się w politykę, strategię i plany rozwoju regionalnego i lokalnego. Korzyści z wykorzystania odnawialnych źródeł energii mają charakter zarówno ekonomiczny, jak i pozaekonomiczny²². Wśród korzyści ekonomicznych najważniejszym wydaje się być silny impuls dla rozwoju lokalnego, który kreuje wykorzystanie odnawialnych źródeł energii²³. Postęp w dziedzinie odnawialnych źródeł energii wpływa pozytywnie na przedsiębiorczość oraz konkurencyjność nie tylko krajowej ale i regionalnej gospodarki. Zaletą odnawialnych źródeł energii w aspekcie społeczno-gospodarczym, jest korzystny wpływ na rynek pracy i aktywność gospodarczą. Zwiększające się zapotrzebowanie na urządzenia i instalacje przyczynia się do rozwoju lokalnych przedsiębiorstw. Z kolei powstanie nowych przedsiębiorstw oraz zwiększenie aktywności gospodarczej mieszkańców regionu przyczyniają się dodatkowo do zwiększenia wpływów do budżetów lokalnych z racji podatków. Dodatkowe korzyści w regionach wynikają z faktu zwiększenia się dochodów rolników z tytułu przychodów z dzierżawy gruntu pod elektrownie wiatrowe. Również uprawa surowców odnawialnych (roślin energetycznych) stwarza szanse rolniczego wykorzystania terenów wiejskich o niskiej przydatności dla gospodarki żywnościowej, co pozwala na sprowadzenie tam kapitału. Znaczna część obszarów rolnych nie jest w ogóle uprawiana, a w perspektywie następujących negatywnych zmian demograficznych i zwiększającej się wydajności produkcji rolnej z hektara tendencja ta będzie się w następnych latach pogłębiać.

²² Lechwar, M., & Kuźniar, W. (2018). Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii szansą na rozwój biogospodarki. *Economic and Regional Studies*, 7(4), 65-72.

²³ Wojciechowska, N. (2021). Odnawialne źródła energii jako katalizator wprowadzenia modelu gospodarki obiegu zamkniętego. *Zeszyty Studenckie Wydziału Ekonomicznego „Nasze Studia”*, (11), 104-117.

Ponadto wykorzystanie energii odnawialnej jest silnym wsparciem dla starań o pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania na realizację inwestycji odtworzeniowych w infrastrukturę ciepłą²⁴. Stąd rozwój energetyki odnawialnej może przynieść znaczące oszczędności w planowanych inwestycjach oraz dodatkowo zasilić budżety lokalne.

Wzrost eksploatacji energii odnawialnej pozwala na większe uniezależnienie się od dostaw importowanej energii, umożliwia mocniejszą dywersyfikację źródeł dostaw oraz przyczynia się do tworzenia energetyki rozproszonej, która jest oparta na lokalnie dostępnych surowcach²⁵. Pozwala to na podniesienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat przesyłowych, ze względu na możliwość lokalizacji blisko odbiorcy²⁶.

Produkcja energii odnawialnej wiąże się również z ograniczeniem ekologicznych kosztów zewnętrznych. Wykorzystanie energii odnawialnej również generuje koszty zewnętrzne, ale są one niewspółmiernie niskie w stosunku do kosztów powstałych przy wykorzystaniu tradycyjnych paliw kopalnych. Nie bez znaczenia dla środowiska naturalnego pozostaje także możliwość zagospodarowania terenów zdegradowanych czy nieużytków na cele związane z produkcją na potrzeby energetyki odnawialnej.

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii ma szczególne znaczenie dla regionów typowo turystycznych. Turystyka to specyficzny sektor gospodarki, której ważnymi cechami są sezonowość, ściśle przywiązanie do regionu, a także miejsca, w którym odbywa się wytworzenie produktu turystycznego. Istotne są też oczekiwania klienta oraz końcowa konsumpcja dóbr i usług turystycznych. To dziedzina gospodarki, w której produkt jest konsumowany w miejscu jego wytworzenia. Inne cechy turystyki, to bezpośrednie wręcz korzystanie z przyrody i zasobów środowiska naturalnego. W aspekcie problemów gospodarki energetycznej na szczególną uwagę zasługują, tak bardzo poszukiwane przez turystów, zasoby

²⁴ Górzyński, J. (2020). Pozyskiwanie i przetwarzanie energii odnawialnej. *Napędy i Sterowanie*, 22.

²⁵ Gradziuk, P., & Gradziuk, B. (2020). Odnawialne źródła energii szansą rozwojową obszarów peryferyjnych. *Economic and Regional Studies*, 13(2), 184-198.

²⁶ Olczak, K. (2020). Odnawialne źródła energii jako przesłanka prawna bezpieczeństwa energetycznego. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, (117), 115-128.

czystego czy świeżego powietrza. Energetyka, a właściwie gospodarowanie energią, jest odpowiedzialne za stan powietrza atmosferycznego, a w konsekwencji za szkodliwe oddziaływanie tego stanu na zdrowie człowieka, bogactwo otaczającej przyrody i jakość jej poszczególnych komponentów, np. wody czy krajobrazu.

Prośrodowiskowe rozwiązania w zakresie upowszechniania energetyki odnawialnej są nieodzowne w obiektach turystycznych położonych na obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii bezpośrednio i pośrednio przyczynia się do rozwoju turystyki i wzrostu poziomu jakości oferowanych usług turystycznych związanych głównie z zakwaterowaniem. Większość potrzeb energetycznych generowanych przez sektor turystyczny może być realizowana poprzez użytkowanie instalacji OZE. Ponadto turyści cechujący się wysokim poziomem świadomości ekologicznej, są skłonni wybierać te miejsca, w których wykorzystuje się OZE, nawet gdy wiąże się to z koniecznością pośredniego poniesienia kosztów inwestycyjnych²⁷. Instalacje odnawialnych źródeł energii mogą także same w sobie stanowić atrakcje turystyczne, takimi są już teraz hydroelektrownie lub elektrownie wiatrowe²⁸. Instalacje OZE sprawdzają się jako narzędzie marketingowe wykorzystywane w działaniach promocyjnych²⁹. Obecność instalacji OZE wpływa na prestiż danego obszaru, buduje wizerunek miejsca proekologicznego. Jednym z zasadniczych warunków funkcjonowania obiektów turystycznych na danym obszarze jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego. Wykorzystanie małoskalowej energetyki odnawialnej jest szansą na poprawę jakości usług turystycznych w tym zakresie. Rozpatrując jakość usług turystycznych w odniesieniu do zagadnień ochrony środowiska należy mieć na uwadze, że termin ten odnosi się do jakości ekologicznej świadczonych usług, tj. realizowanych z

²⁷ Karagiorgas, M., Tsoutsos, T., Drosou, V., Pouffary, S., Pagano, T., Lara, G. L., & Mendes, J. M. M. (2006). HOTRES: renewable energies in the hotels. An extensive technical tool for the hotel industry. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 10(3), 198-224.

²⁸ Pasqualetti, M., Gipe, P., & Righter, R. (2002). *Wind power in view: Energy landscapes in a crowded world*. Academic press; Frantál, B., & Kunc, J. (2011). Wind turbines in tourism landscapes: Czech experience. *Annals of tourism research*, 38(2), 499-519; Frantál, B., & Urbánková, R. (2017). Energy tourism: An emerging field of study. *Current Issues in Tourism*, 20(13), 1395-1412.

²⁹ Tsagarakis, K. P., Bounialetou, F., Gillas, K., Profylienou, M., Pollaki, A., & Zografakis, N. (2011). Tourists' attitudes for selecting accommodation with investments in renewable energy and energy saving systems. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(2), 1335-1342.

uwzględnieniem kwestii ekologicznych. Jakość ekologiczna bywa tu rozumiana dwojako³⁰. Z jednej z strony w aspekcie technicznym (tutaj sposób wytwarzania energii), z drugiej zaś w relacji do kontekstu społeczno-marketingowego (instalacje OZE jako narzędzia marketingowe)³¹. Jakość ekologiczna odgrywa coraz większą rolę w budowaniu konkurencyjności nie tylko regionów ale także przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw turystycznych³², gdyż wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w usługach turystycznych buduje wartość dodaną i wyróżnia je na tle innych.

Potencjał odnawialnych źródeł energii gmin poddanych analizie jest zdeterminowany warunkami środowiskowymi – obszarami chronionymi, morfologią terenu, warunkami atmosferycznymi wraz z ich zmiennością w czasie, strukturą produkcji rolnej, liczbą budynków będących bazą dla instalacji słonecznych itd. Ze względu na położenie (pas nadmorski i w bezpośrednim jego sąsiedztwie), na terenie analizowanych gmin panują najlepsze w Polsce warunki wiatrowe, co sprzyja rozwojowi energetyki wiatrowej na tym terenie.

Gmina Wolin posiada walory związane z uwarunkowaniami hydrograficznymi. Gmina położona jest w zlewni rzeki Dziwny, która jest wschodnią cieśniną łączącą Zalew Szczeciński z Zalewem Kamieńskim i dalej z Zatoką Pomorską i oddzielającą Wyspę Wolin od stałego lądu. Na wyspie znajdują się liczne jeziora. Wysoka jakość walorów naturalnych obszaru gminy decyduje o jej konkurencyjności i możliwości świadczenia usług turystycznych.

Położenie geopolityczne gminy Międzyzdroje jest największą determinantą jej obecnego poziomu rozwoju; warunkuje jej rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny. Najważniejsze elementy tego zbioru oddziaływań stanowią: położenie na wybrzeżu morza Bałtyckiego, na wyspie Wolin o zróżnicowanej rzeźbie terenu. Sieć hydrograficzna gminy Międzyzdroje jest bardzo słabo rozwinięta. Turystyka jest dominującą branżą gospodarki gminy Międzyzdroje, którą stymuluje istniejące zainwestowanie materialne w postaci bazy turystycznej i będący jej pochodną ruch

³⁰ Sokół, J. L. (2012). Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w turystyce na przykładzie województwa podlaskiego. *Ekonomia i Zarządzanie*, 4(2), 39-55.

³¹ Chodkowska-Miszczyk, J., & Szymańska, D. (2014). Modernisation of public buildings in Polish towns and the concept of sustainable building. *Quaestiones Geographicae*, 33(4), 89-99.

³² Chodyński A., 2013, *Od jakości ekologicznej do odpowiedzialności biznesu*, Folia Oeconomica Cracoviensia, Vol. LIV, 151-160

turystyczny. Realizacja programu wykorzystania źródeł geotermalnych umożliwi podjęcie przez obiekty turystyczne działalności wykorzystującej wody termalne cały rok.

Gmina Dziwnów jest położona na Wybrzeżu Trzebiatowskim i w regionie fizycznogeograficznym Uznam i Wolin, na Wyspie Wolin, półwyspach Międzywodzkim i Dziwnowskim, pomiędzy Morzem Bałtyckim oraz Zatoką Wrzosowską przy ujściu rzeki Dziwny do morza oraz na stałym lądzie. Wody na terenie gminy Dziwnów zajmują około 1/3 jej powierzchni. Na sieć hydrograficzną składają się: cieśnina Dziwna, jezioro Martwe, jezioro Wrzosowskie i zalew Kamieński. Jednakże sieć rzecz na terenie gminy jest bardzo słabo rozwinięta. Ze względu na swoje położenie gmina jest bardzo atrakcyjnym miejscem w aspekcie rozwoju turystycznego oraz promowania walorów środowiskowych. Gmina posiada wyjątkowo korzystne warunki rozwoju energetyki geotermalnej. Kolejnym dużym atutem w kontekście energetyki odnawialnej jest wysokie nasłonecznienie, tworzące potencjał do rozwoju energetyki słonecznej.

Świnoujście położone jest nad cieśniną Świną, która w północnej części łączy się z Morzem Bałtyckim, a południowej z Zalewem Szczecińskim. Leży na trzech zamieszkałych wyspach: Uznam, Wolin, Karsibór oraz na 41 mniejszych niezamieszkałych wyspach. Północną granicę gminy stanowi linia brzegowa południowej części Zatoki Pomorskiej Bałtyku.

Zgodnie z opracowaną na zamówienie Gminy Miasto Świnoujście aktualizacją projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe oceną możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii w odniesieniu do biomasy jest niewielkie. Podkreślono, że znaczenie rolnictwa w Świnoujściu jest niewielkie, a przeważająca część użytków rolnych nie jest związana z produkcją rolniczą. Spowodowane jest to głównie niekorzystnymi warunkami wodno-glebowymi tego terenu. Analiza warunków rolniczych wyklucza wykorzystanie na tym terenie słomy jako nośnika energetycznego. Wg podziału kraju na strefy o określonych warunkach anemologicznych Świnoujście leży w strefie wybitnie korzystnej dla lokalizacji elektrowni wiatrowych. Jak wynika z mapy gęstości ziemskiego strumienia cieplnego opracowanego przez Państwowy Instytut

Geologiczny dla obszaru Polski, teren Świnoujścia nie jest perspektywiczny pod względem wód geotermalnych. Warunki solarne na terenie Świnoujścia mogą być wykorzystane jako nośnik energetyczny³³. Ze względu na ekologiczne wymogi można na terenie miasta zastosować kolektory słoneczne do produkcji ciepłej wody użytkowej. Analiza hydrogeologiczna terenu Świnoujścia przeprowadzona na potrzeby sporządzenia założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Miasto Świnoujście, pozwala stwierdzić, iż szanse na wykorzystanie zasobów wodnych jako nośnika energii są stosunkowo dobre.

Na terenie wszystkich analizowanych gmin realizowane są działania mające na celu poprawę efektywności energetycznej budynków, dzięki środkom unijnym przyznanych na ten cel. Obszary rolnicze występujące na terenie gmin, mogą być wykorzystywane do uprawy roślin przeznaczanych na produkcję biopaliw.

1.3. Charakterystyka obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych, oddziałujących na teren objęty projektem i obowiązujących w jego granicach:

poziom europejski - europejskie polityki energetyczne, strategie w zakresie zielonej transformacji, Europejski Zielony Ład itp.

poziom krajowy - polityki, strategie sektorowe itp.

poziom europejski

³³ Tatarczak J., Sokołowska M., & Olchowik J. M., 2015, Analiza napromieniowania słonecznego Polski na podstawie danych satelitarnych NASA. *Czasopismo Inżynierii Lądowej, Środowiska i Architektury*, (62, nr 2), 505-518; Tatarczak J., Sokołowska M., & Olchowik J. M., 2013, Analiza warunków nasłonecznienia Polski na podstawie baz danych SSE. *Polska Energetyka Słoneczna*, (1-4), 39-46; Lichołai R., 2021, Efficiency of Natural Lighting in Office Buildings on the Example of a Building Located in Poland. *Przestrzeń i Forma*.

W 1995 r. Komisja Europejska opublikowała dokument „Zielona księga”: Ku polityce energetycznej Unii Europejskiej³⁴, będący próbą dojścia do spójnej, ogólnoeuropejskiej polityki energetycznej oraz dokończenia procesu tworzenia jednolitego rynku energetycznego. Po kilku miesiącach Komisja Europejska przygotowała kolejny dokument – „Biała księga”: Polityka energetyczna Unii Europejskiej³⁵, który doprecyzował reformę sektora energetycznego.

Unia Europejska podejmuje działania w zakresie europejskiej polityki energetycznej na mocy postanowień Traktatu o funkcjonowaniu UE³⁶ (TFUE, tzw. traktat lizboński). Jest to podstawowa legitymacja prawna do kształtowania wspólnych działań zarówno w wymiarze strategicznym, jak również w wymiarze operacyjnym. W art. 194 TFUE (tytuł XXI: Energetyka) zapisano, że w ramach ustanawiania lub funkcjonowania rynku wewnętrznego oraz z uwzględnieniem potrzeby zachowania i poprawy stanu środowiska, polityka Unii w dziedzinie energetyki ma na celu, w duchu solidarności między państwami członkowskimi:

- zapewnienie funkcjonowania rynku energii;
- zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii w Unii;
- wspieranie efektywności energetycznej i oszczędności energii, jak również rozwoju nowych i odnawialnych form energii;
- wspieranie wzajemnych połączeń między sieciami energii.

W 2015 r. Komisja Europejska opublikowała strategię na rzecz unii energetycznej³⁷ w celu stworzenia unii energetycznej, która ma zapewnić gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom w Unii Europejskiej bezpieczne, zrównoważone, konkurencyjne i przystępne cenowo dostawy energii. W 2016 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” składający się z ośmiu wniosków ustawodawczych obejmujących

³⁴ For a European Union Energy Policy – Green Paper, COM (94) 659, 1994 r.

³⁵ White Paper: An Energy Policy for the European Union, COM (95) 628, 1995 r.

³⁶ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U.2004.90.864/2

³⁷ KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO, KOMITETU REGIONÓW I EUROPEJSKIEGO BANKU INWESTYCYJNEGO Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu

zarządzanie³⁸, strukturę rynku energii elektrycznej³⁹, efektywność energetyczną⁴⁰, energię ze źródeł odnawialnych⁴¹ oraz przepisy dotyczące organu regulacyjnego, jakim jest Agencja ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki⁴². Ostatni element pakietu, tj. rozporządzenie w sprawie zarządzania unią energetyczną, został ostatecznie przyjęty w 2019 r. Zgodnie z rozporządzeniem państwa członkowskie Unii Europejskiej muszą ustanowić dziesięcioletnie zintegrowane krajowe plany w zakresie energii i klimatu na lata 2021-2030, przedkładać co dwa lata sprawozdania z postępów i opracowywać spójne krajowe strategie długoterminowe, aby osiągnąć cele porozumienia paryskiego. Na mocy decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady⁴³ wprowadzono zmiany w polityce UE w zakresie efektywności energetycznej i zarządzania unią energetyczną w kontekście wystąpienia Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej. W ramach tej decyzji wprowadzono dostosowania techniczne

³⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 (Tekst mający znaczenie dla EOG.); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/943 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Tekst mający znaczenie dla EOG.); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/941 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń w sektorze energii elektrycznej i uchylające dyrektywę 2005/89/WE (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

³⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

⁴⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2002 z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (Tekst mający znaczenie dla EOG.); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/844 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków i dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

⁴¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

⁴² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/942 z dnia 5 czerwca 2019 r. ustanawiające Agencję Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

⁴³ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/504 z dnia 19 marca 2019 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej i rozporządzenia (UE) 2018/1999 w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu w związku z wystąpieniem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

w odniesieniu do danych dotyczących przewidywanego zużycia energii w 2030 r. przez Unię składającą się z 27 państw członkowskich.

W 2021 r. Komisja Europejska przyjęła pakiet wniosków pt. Realizacja Europejskiego Zielonego Ładu, których celem jest ograniczenie emisji do 2030 r. o co najmniej 55% w porównaniu z poziomami z 1990 r. oraz uczynienie Unii Europejskiej neutralną pod względem emisji dwutlenku węgla do 2050 r. Pakiet obejmuje przegląd wszystkich obowiązujących aktów UE w dziedzinie klimatu i energii, w tym dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii⁴⁴, dyrektywy w sprawie efektywności energetycznej⁴⁵ i dyrektywy w sprawie opodatkowania energii⁴⁶, a także nowe wnioski, takie jak rozporządzenie w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych⁴⁷, inicjatywa lotnicza ReFuelEU⁴⁸ i morska inicjatywa paliwowa FuelEU⁴⁹.

W 2019 r. Komisja Europejska przedstawiła komunikat w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu⁵⁰. W dokumencie tym przedstawiono szczegółową wizję, w jaki sposób sprawić, by Europa stała się kontynentem neutralnym dla klimatu do 2050 r. dzięki dostarczaniu czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii.

Piąty pakiet energetyczny „Realizacja Europejskiego Zielonego Ładu” został opublikowany w 2021 r. Jego celem jest dostosowanie celów energetycznych do nowego ambitnego europejskiego celu klimatycznego, jakim jest osiągnięcie neutralności pod względem emisji dwutlenku węgla do 2050 r. Koncentruje się on

⁴⁴ DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 i dyrektywę 98/70/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do promowania energii ze źródeł odnawialnych oraz uchylająca dyrektywę Rady (UE) 2015/652

⁴⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE

⁴⁶ Dyrektywa Rady 2003/96/WE z dnia 27 października 2003 r. w sprawie restrukturyzacji wspólnotowych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej

⁴⁷ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych i uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/94/UE

⁴⁸ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie zapewnienia równych warunków działania dla zrównoważonego transportu lotniczego

⁴⁹ REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the use of renewable and low-carbon fuels in maritime transport and amending Directive 2009/16/EC

⁵⁰ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION The European Green Deal, COM(2019) 640

głównie na odnawialnych źródłach energii, efektywności energetycznej, opodatkowaniu energii, transporcie lotniczym i morskim oraz budynkach.

1.3.1. Poziom krajowy

Oprócz źródeł powszechnie obowiązującego prawa wpływ na rozwój sektora odnawialnych źródeł energii w Polsce mają dokumenty strategiczne. Najważniejsze z nich to *Polityka Energetyczna Polski do 2040 r.*⁵¹ oraz *Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021 - 2030*⁵². Dokumenty te określają kierunki rozwoju całego sektora energetycznego na następne lata, w tym sektora energii odnawialnej.

W 2015 r. powstał *Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 z perspektywą do 2030*⁵³, którego celem jest poprawa jakości powietrza na terenie całej Polski. Dotyczy to w szczególności obszarów o najwyższych stężeniach zanieczyszczeń powietrza oraz obszarów, na których występują duże skupiska ludności. W 2021 r. powstała *Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. z perspektywą do 2030 r. oraz 2040 r.*⁵⁴ Wymienione w programie działania mają na celu m.in. obniżenie emisyjności całego sektora energetycznego i zwiększenie niezależności energetycznej od zewnętrznych dostaw energii. Aktywność w tym zakresie jest konsekwencją przyjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych i w ramach Unii Europejskiej, służących adaptacji do zmian klimatycznych.

Program *Kierunki rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010–2020*⁵⁵ zakładał utworzenie do roku 2020 średnio jednej biogazowni rolniczej w każdej gminie wykorzystującej biomasę pochodzenia rolniczego, przy założeniu posiadania przez gminę odpowiednich warunków do uruchomienia takiego przedsięwzięcia. W

⁵¹ Załącznik do obwieszczenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie polityki energetycznej państwa do 2040 r. z dnia 2 marca 2021, Dz.U. z 2021 r., poz. 264.

⁵² Ministerstwo Aktywów Państwowych, *Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021 – 2030. Założenia i cele oraz polityki i działania*, <https://www.gov.pl/attachment/df8c4c37-808c-44ff-9278-676fb94add88>.

⁵³ *Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 z perspektywą do 2030*, Ministerstwo Środowiska, Departament Ochrony Powietrza, Warszawa 2015.

⁵⁴ *Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. z perspektywą do 2030 r.*, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Warszawa 2021.

⁵⁵ *Kierunki rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010–2020*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010.

dokumencie wskazano optymalne warunki do rozwoju instalacji wytwarzających biogaz rolniczy, który ma być wykorzystywany do produkcji energii elektrycznej i ciepła.

W 2016 r. Ministerstwo Energii przyjęło *Plan Rozwoju Elektromobilności*⁵⁶. Dokument ten, wraz z przyjętymi w 2017 roku Krajowymi ramami polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych, stanowi agendę działań, jakie powinny zostać podjęte dla stworzenia warunków dla rozwoju elektromobilności w Polsce do roku 2025. Celem planu jest stworzenie warunków dla rozwoju elektromobilności Polaków, rozwój przemysłu elektromobilności oraz stabilizacja sieci elektromobilności. Krajowe ramy polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych stanowią dokument mający na celu wsparcie rozwoju rynku i infrastruktury w odniesieniu do energii elektrycznej i gazu ziemnego w postaci CNG i LNG stosowanych w transporcie drogowym oraz transporcie wodnym.

Zgodnie ze *Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*⁵⁷, przyjętą przez Radę Ministrów w 2017 r. minister właściwy do spraw środowiska realizuje projekt pn. *Rozwój i wykorzystanie potencjału geotermalnego w Polsce*. Celem projektu jest stworzenie warunków dla promocji oraz rozwoju energetyki odnawialnej, bazującej na źródłach geotermalnych oraz wykorzystanie istniejącego potencjału geoenergetycznego zasobów geotermicznych Polski.

Opracowana w 2000 r. przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych we współpracy z Ministerstwem Środowiska *„Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju”*⁵⁸ to dokument, który zawiera elementy właściwe planom strategicznym, tj. analizę celów i uwarunkowań rozwoju kraju; wyznacza kierunki działań oraz określa narzędzia wdrażania i monitorowania strategii. Zaakcentowano w nim powiązanie polityki energetycznej i ochrony środowiska jako elementu realizacji polityki zrównoważonego rozwoju na poziomie krajowym. W związku ze zmianami uwarunkowań, które pojawiły się od czasu przygotowanej

⁵⁶ Plan Rozwoju Elektromobilności w Polsce „Energia dla przyszłości”, Ministerstwo Energii, Warszawa 2016.

⁵⁷ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017.

⁵⁸ Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju, Rada Ministrów, Warszawa 2000.

strategii *Polska 2025*. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju, opracowano raport „*Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*”⁵⁹, ogłoszony w 2010 roku. Raport wymienia 10 najważniejszych wyzwań jakie stoją przed Polską w najbliższych dwóch dziesięcioleciach. Raport ten ma charakter „zielonej księgi” i stworzył ramy do opracowania długookresowej strategii rozwoju kraju. Dokument ten stanowił podstawę do przeglądu i uporządkowania strategii rządowych z uwzględnieniem ich spójności z celami strategicznymi.

Przyjęty w 2011 r. przez Radę Ministrów *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020*⁶⁰ (KPR) jest dokumentem, który pokazuje jak Polska odpowiada na stojące przed nią wyzwania. Konstrukcja KPR zakłada korelację polskich celów rozwojowych z priorytetami wyznaczonymi w strategii Europa 2020. W części Innowacyjność dla wzrostu inteligentnego zapisano p. 2.3. Nowe kierunki rozwoju innowacyjności, gdzie część działań dedykowano rozwojowi gospodarki niskoemisyjnej – obejmujących „zielone innowacje” i „zielone technologie”.

*Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010-2020*⁶¹ stanowiła jedną z dziewięciu strategii rozwoju, które miały na celu realizację średnio i długookresową strategię rozwoju kraju. Strategie te, jako podstawowe instrumenty realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju. Szczególna rola KSRR, jako międzysektorowej strategii wskazującej cele polityki rozwoju w układzie przestrzennym, polega na integrowaniu i ukierunkowywaniu terytorialnym interwencji publicznej. Z tego względu KSRR jest dokumentem o charakterze horyzontalnym, który stanowi kluczową referencję dla pozostałych ośmiu strategii.

W 2021 r. w Monitorze Polskim opublikowana została *Polska Strategia Wodorowa do roku 2030 z perspektywą do roku 2040*, która określa cele budowy gospodarki wodorowej, kładąc podwaliny pod działania związane z jej rozwojem i utrzymaniem konkurencyjności polskiej gospodarki. Dokument wpisuje się w krajowe, europejskie i globalne działania mające na celu budowę gospodarki niskoemisyjnej. Realizacja celów strategii ma w założeniu umożliwić rozwój

⁵⁹ *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, Warszawa 2009.

⁶⁰ *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”*, Warszawa 2011.

⁶¹ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Dz.U. 2010, poz. 423.

poszczególnych regionów Polski m.in. poprzez tworzenie w nich dolin wodorowych, które zapewnią rozwój przemysłowych zastosowań wodoru, integrację sektorów, znalezienie partnerów biznesowych, optymalizację procesów i kosztów.

Zapisy strategii wodorowej umożliwią ekologiczne wytwarzanie wodoru na skalę przemysłową oraz stopniową budowę w Polsce zeroemisyjnej gospodarki poprzez przyspieszenie procesu dekarbonizacji niektórych obszarów. Jednocześnie wskazano, że inwestycje w wodór pomogą w tworzeniu miejsc pracy i zrównoważonego wzrostu gospodarczego. Dla potrzeb wymienionych w strategii działań, wytyczono sześć celów:

- 1) wdrożenie technologii wodorowych w energetyce i ciepłownictwie;
- 2) wykorzystanie wodoru jako paliwa alternatywnego w transporcie;
- 3) wsparcie dekarbonizacji przemysłu;
- 4) produkcja wodoru w nowych instalacjach;
- 5) sprawny i bezpieczny przesył, dystrybucja i magazynowanie wodoru i
- 6) stworzenie stabilnego otoczenia regulacyjnego.

Wskaźnikami osiągnięcia w 2030 r. powyższych celów są:

- 2 GW mocy instalacji do produkcji wodoru i jego pochodnych z niskoemisyjnych źródeł, procesów i technologii, w tym w szczególności instalacji elektrolizerów;
- 800 - 1000 nowych autobusów wodorowych, w tym wyprodukowanych w Polsce;
- min. 32 stacji tankowania i bunkrowania wodoru;
- co najmniej 5 dolin wodorowych.

1.3.2. Polityki regionalne

Podstawowym dokumentem określającym kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego jest *Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego*⁶², przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego w dniu 28 czerwca 2019 r. Działania wskazane w strategii mają na celu między innymi wspieranie rozwoju

⁶² Uchwała z dnia 28 czerwca 2019 r. nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego *Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego*

odnawialnych źródeł energii i wzrost efektywności energetycznej. Kolejnym dokumentem regulującym gospodarkę niskoemisyjną na terenie województwa zachodniopomorskiego jest *Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020*⁶³. Obszar interwencji programu wynika ze Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Jego zakres ograniczony jest listą priorytetów Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Struktura programu - liczba i zakres priorytetów, ich pola interwencji, poprzez które program jest realizowany - wynika także z polityk wspólnotowych określonych w Strategii Lizbońskiej, Zintegrowanym Pakiecie Wytycznych dla Wzrostu Gospodarczego i Zatrudnienia na lata 2005-2008, Strategicznych Wytycznych Wspólnoty dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007-2013, oraz polityki krajowej określonej w Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 i w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007-2013 wspierających wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Do konsultacji społecznych trafił nowy program *Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027* będący następcą Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 oraz jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2030. Wsparcie unijne w nowej perspektywie skupi się przede wszystkim na sferze gospodarczej, cyfryzacji, energetyce, środowisku, transporcie, turystyce oraz edukacji, rynku pracy i opiece zdrowotnej.

Wśród wyzwań stojących przed województwem zachodniopomorskim w nowej perspektywie wymienia się m.in. rozwijanie i wzmacnianie innowacyjności zachodniopomorskich przedsiębiorstw, wykorzystanie zaawansowanych rozwiązań cyfrowych w administracji publicznej i biznesie, zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego, a także wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich. Duży nacisk zostanie położony na dążenie do neutralności klimatycznej oraz przekształcenie regionu w krajowego lidera produkcji zielonej energii i

⁶³ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020*, Warszawa 2021.

technologii ekofektywnych. W sferze społecznej zakres planowanych działań skupi się na zwiększaniu dostępu do wysokiej jakości edukacji, poprawie warunków rozwoju zawodowego pracujących i poszukujących pracy mieszkańców Pomorza Zachodniego oraz wsparciu osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Działaniami priorytetowymi w zakresie wspierania efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych będzie: promowanie efektywności energetycznej oraz energooszczędności, które mają prowadzić do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i poprawy jakości powietrza wskutek redukcji emisji. Wspierane będzie również wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła z odnawialnych źródeł energii, w tym z zakresu energetyki rozproszonej. Jako uzupełnienie działań wskazano digitalizację energetyki (rozwój nowych technologii służących poprawie wydajności energetycznej). Nadal istotnym czynnikiem obniżenia emisyjności gospodarki będzie wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł energii.

Podstawowe priorytety planistyczne dla kształtowania rozwoju przestrzennego województwa zachodniopomorskiego przedstawia *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego*⁶⁴. Dotyczą one między innymi ochrony przyrody, transportu i infrastruktury oraz rozwoju osadnictwa. Realizacja działań zawartych w dokumencie stanowi wypełnienie zadań, które określono w Strategii rozwoju województwa zachodniopomorskiego. Kierunki rozwoju województwa wskazane w strategii, w Planie zagospodarowania przestrzennego zostały przedstawione z uwzględnieniem zasady zachowania ładunku przestrzennego i zrównoważonego rozwoju. Charakterystyka systemu elektroenergetycznego na terenie województwa uwzględnia wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii i działania związane z modernizacją sieci przesyłowej. Z rozwojem elektroenergetyki w województwie zachodniopomorskim związana jest m.in. poprawą efektywności energetycznej i wzrostem bezpieczeństwa

⁶⁴ Uchwała nr XVII/214/20 zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 3564.

energetycznego. Plan odnosi się również do zasobów środowiska przyrodniczego województwa w świetle rozwoju energetyki odnawialnej.

Elementem polityki ekologicznej państwa prowadzonej na poziomie regionalnym są programy ochrony środowiska. Celem strategicznym aktualnego *Programu Ochrony Środowiska województwa zachodniopomorskiego na lata 2016-2020 z perspektywą do 2024 r.*⁶⁵ jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego województwa (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) oraz harmonizacja rozwoju gospodarczego i społecznego z ochroną walorów środowiskowych. Celowi temu podporządkowane są cele szczegółowe. Wśród określonych priorytetów ekologicznych zapisano „poprawę jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego” realizowaną poprzez poprawę elementów mających istotny wpływ na środowisko. Elementami środowiskowymi związanymi z efektywnością energetyczną i odnawialnymi źródłami energii są jakość powietrza oraz gospodarka odpadami.

Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego *Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2023-2028*⁶⁶ wskazuje na cel, jakim jest zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności odzysku energii z odpadów, zgodnie z wymogami ochrony środowiska. Głównym kierunkiem działań określonym w planie jest m.in. wspieranie wdrażania efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym technologii pozwalających na odzyskiwanie energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania oraz odzyskiwanie energii elektrycznej i/lub ciepłej w procesie pozyskiwania biogazu z kwater składowania odpadów.

⁶⁵ Programu Ochrony Środowiska województwa zachodniopomorskiego na lata 2016-2020 z perspektywą do 2024 r., Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2016.

⁶⁶ Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2023-2028, Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2016.

Dokument strategiczny *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa województwa zachodniopomorskiego do 2030 r.* określa podstawowe kierunki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich na Pomorzu Zachodnim.

1.3.3. Polityki lokalne

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jako zadanie własne gminy określa kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na jej terenie, w tym uchwalanie *studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.*

W planach tych ustalane jest przeznaczenie terenów, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów zagospodarowania terenu. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy stanowi dokument, w którym określa się politykę przestrzenną gminy. W kwestiach dotyczących energii, w studium należy uwzględnić uwarunkowania wynikające ze stanu systemów infrastruktury technicznej, stopnia uporządkowania gospodarki energetycznej, oraz określić kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej. Jeżeli na terenie gminy przewiduje się wyznaczenie obszarów, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej (po nowelizacji) 500 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, wówczas w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy należy ustalić rozmieszczenie takich obiektów. Warto w tym miejscu podkreślić, że ujęcia odnawialnych źródeł energii w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym są zazwyczaj odmienne od innych klasyfikacji (z wyłączeniem mikroinstalacji). Niemniej, występuje pewna rozbieżność między ujęciem w studium i ujęciem w planie. Oznacza to, że odnawialne źródła energii (niebędące mikroinstalacjami), nawet jeżeli nie muszą być ujmowane w studium, powinny być ujęte w planie. Tym bardziej istotne jest zwrócenie uwagi na to, aby studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (i inne

dokumenty rozwojowe) zawierały szersze merytoryczne odniesienie do uwarunkowań rozwoju odnawialnych źródeł energii na danym obszarze.

Zgodnie z ustawą Prawo energetyczne, do zadań własnych gminy należy: planowanie i organizacja zaopatrzenia obszaru gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe; planowanie oświetlenia miejsc publicznych i dróg znajdujących się na jej terenie oraz, analogicznie, finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych. Realizacja tych zadań ma być zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, bądź kierunkami rozwoju gminy zawartymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ponadto ma być zgodna z programem ochrony powietrza, przyjętym na podstawie Ustawy Prawo ochrony środowiska, o ile gmina znajduje się w strefie dla której dokonuje się oceny jakości powietrza, a wskazanej w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 marca 2008 r.

Zgodnie z zapisami Ustawy Prawo energetyczne, wójt, burmistrz, bądź prezydent miasta opracowuje projekt założeń do *planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*. Projekt ten powinien określać: ocenę stanu aktualnego i przewidywanych zmian zapotrzebowania na nośniki energii, przedsięwzięcia racjonalizujące ich użytkowanie oraz możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych oraz zakres współpracy z innymi gminami. Powinien też uwzględniać energię i ciepło pochodzące z OZE oraz ich wytwarzanie w kogeneracji.

Projekt, a następnie plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy lub jej części jest opracowywany wówczas, gdy realizacji założeń nie zapewniają plany przedsiębiorstw energetycznych działających na terenie gminy. Plan powinien m.in. zawierać propozycje w zakresie rozwoju i modernizacji poszczególnych systemów zaopatrzenia w energię i jej nośniki, uzasadnienie ekonomiczne przedsięwzięć, harmonogram realizacji zadań oraz propozycje wykorzystania OZE oraz wysokosprawnej kogeneracji.

Strategie rozwoju elektromobilności mają na celu stymulowanie rozwoju elektromobilności oraz upowszechnianie stosowania innych paliw alternatywnych w

sektorze transportowym w miastach i gminach m.in. poprzez adaptację istniejącej infrastruktury oraz inne działania dostosowawcze mające na celu poprawę jej funkcjonowania oraz rozwój rynku pojazdów niskoemisyjnych, w tym elektrycznych. Rozwój elektromobilności w Polsce został zapoczątkowany wdrażaniem *Programu Rozwoju Elektromobilności* w ramach Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w której elektromobilność jest jednym z kluczowych obszarów działań, a aspektem szczególnie istotnym z punktu widzenia mieszkańców, ich komfortu oraz jakości życia jest transport publiczny. Kolejnym z aspektów jest konieczność ochrony środowiska.

Dokumentem opracowywanym na szczeblu gminnym, stanowiącym pochodną zobowiązań jakie Polska podjęła w ramach porozumień międzynarodowych w zakresie ograniczania emisji jest *plan gospodarki niskoemisyjnej*. Wykorzystuje on informacje o wielkości zużycia energii i emisji dwutlenku węgla w gminie do osiągnięcia celu, jakim jest zwiększenie efektywnego wykorzystywania energii, redukcja emisji gazów cieplarnianych oraz wzrost udziału energii z OZE w ogólnym zużyciu energii.

W 2008 r. powstała europejska inicjatywa – Porozumienie Burmistrzów, w ramach której miasta, miejscowości i regiony dobrowolnie zobowiązują się do ograniczenia na swoim terenie emisji dwutlenku węgla. Wywiązanie się z tego oficjalnego zobowiązania wymaga opracowania przez każdego sygnatariusza kluczowego dokumentu obrazującego w jaki sposób sygnatariusz Porozumienia zamierza do 2030 r. zrealizować swoje zobowiązanie – *Plan działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP)*. Na przygotowanie i przesłanie Planu sygnatariusz ma dwa lata od daty przystąpienia. Plan zawiera bazową inwentaryzację emisji służącą do śledzenia działań związanych ze zmniejszeniem wpływu na środowisko oraz ocenę ryzyka klimatycznego i podatności. Strategia przystosowania do zmian klimatycznych może stanowić część planu SECAP lub może zostać opracowana i przyjęta w postaci oddzielnego dokumentu.

Jeżeli władze danej gminy dojdą do wniosku, że na niektórych jej obszarach nie jest możliwe rozwiązanie problemów przy użyciu standardowych, sektorowych działań to mogą przystąpić do przygotowania *gminnego programu rewitalizacji*.

Gminny program rewitalizacji stanowi wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej, lub środowiskowej. Jego realizacja ma spowodować wyprowadzenie wyznaczonych obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenie warunków do ich zrównoważonego rozwoju.

1.3.4. Poziom lokalny - strategie lokalne i ponadlokalne, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, gminne programy gospodarki niskoemisyjnej, założenia do planu zaopatrzenia w ciepło energię elektryczną i paliwa gazowe

Na szczeblu lokalnym przeanalizowano następujące dokumenty:

- strategie lokalne;
- gminne programy gospodarki niskoemisyjnej;
- założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe;
- studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z założeniami niniejszego opracowania skupiono się na treści wskazanych dokumentów w kontekście odnawialnych źródeł energii, w szczególności na sposobie ich ujmowania. Uwzględniono dokumenty obowiązujące, odnoszące się do wskazanych zagadnień. W pierwszej kolejności uwzględniono strategie rozwoju. W Strategii Rozwoju Gminy Dziwnów⁶⁷ problematyce odnawialnych źródeł energii poświęcono osobny krótki podrozdział. Wskazano niski poziom wykorzystania niniejszej energii w gminie, a także docelowych jej adresatów (rolnictwo). Jednocześnie wskazano, że z uwagi na turystyczny charakter gminy nie przewiduje się lokowania farm wiatrowych (pomimo dobrych warunków w tym zakresie). W Strategii Rozwoju Gminy Międzyzdroje wskazana problematyka podjęta jest w mniejszym zakresie. Przy okazji charakterystyki systemu ciepłowniczemu postuluje się wykorzystanie „niekonwencjonalnych źródeł ciepła”.

⁶⁷ Uchwała nr XXII/230/2016 Rady Miejskiej w Dziwnowie z dnia 28 września 2016 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Dziwnów na lata 2016-2025.

W Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Dziwnów⁶⁸ również wskazuje się na aktualny brak wykorzystania zasobów geotermalnych, jednoznacznie podkreślając generalny brak rozpoznania zasobów. Jednocześnie wskazuje się jednoznaczny brak woli w zakresie budowy farm wiatrowych (z wyłączeniem niewielkich instalacji wiatrowych), a także biomasy. Ogólnie wskazuje się na umiarkowane zainteresowanie w gminie energią słoneczną. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Międzyzdroje w zakresie odnawialnych źródeł energii jest sformułowany podobnie. Wskazuje się, że rozwój odnawialnych źródeł energii jest także istotny z uwagi na rekreacyjno - wypoczynkowy charakter gminy (zwiększa potencjał turystyczny). Wykorzystanie energii geotermalnej powinno opierać się na wykorzystaniu pomp ciepła. Nie dopuszcza się realizacji inwestycji w zakresie farm wiatrowych (jako odstraszać turystów), natomiast istotną szansą rozwojową jest energia słoneczna. Szczególnie preferuje się indywidualne kolektory słoneczne na domach mieszkalnych i obiektach użyteczności publicznej. Trochę inaczej jest pod tym względem sformułowany Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasta Świnoujście⁶⁹. Niemniej, zmieściły się w nim wytyczne wykluczające lokalizację „siłowni elektrycznych napędzanych energią wiatru” z uwagi na wysokie walory przyrodniczo - krajobrazowe oraz trudne warunki gruntowo - wodne. Natomiast duże możliwości zauważa się przy instalacjach solarno - cieczowych i modułach fotowoltaicznych. Wprowadzono również postulat zakupu zielonej energii, a nawet „zielonych zamówień publicznych”. Jednym z postulatów realizujących niniejsze wytyczne jest wzmożenie udziału energii ze źródeł odnawialnych. Rozpatrzenie w zamówieniach publicznych wymogu, aby firmy wykonywujące usługi itp. stosowały działania i sprzęt, których funkcjonowanie będzie efektywne energetycznie. Z kolei w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla

⁶⁸ Uchwała Nr XI/100/2015 w sprawie zatwierdzenia i przyjęcia do realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Dziwnów.

⁶⁹ UCHWAŁA Nr XIV/97/2015 RADY MIASTA ŚWINOUJŚCIE z dnia 22 października 2015 r. w sprawie przyjęcia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Świnoujście, opracowanego w ramach realizacji projektu pn. „Zintegrowany Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego”.

Gminy Wolin⁷⁰ wskazano, że najkorzystniejszym źródłem energii odnawialnej (zarówno pod względem ekonomicznym, jak i środowiskowym) są wszelkie instalacje wykorzystujące promieniowanie słoneczne, głównie panele słoneczne oraz ogniwa fotowoltaiczne i to właśnie na promowaniu i instalowaniu tego typu urządzeń powinien zostać położony nacisk. Dodano, że przy dużym zużyciu wody ciepłej latem zalecane są kolektory płaskie. Jeżeli jednak zużycie wody latem i zimą jest porównywalne, chcąc oszczędzać energię cieplną również zimą, to należy stosować kolektory próżniowe. Stosowanie kolektorów słonecznych do wspomagania ogrzewania jest uzasadnione w budynkach o bardzo niskim zapotrzebowaniu na energię i dobrze izolowanych, w których stosowane jest ogrzewanie niskotemperaturowe (np. podłogowe, ściennie). Jednocześnie wskazano, że energia pozyskiwana z biomasy (na terenie Gminy Wolin jest to głównie spalanie drewna) również traktowana jest jako odnawialna. Jednak według wielu prowadzonych badań naukowych stwierdza się, iż w wielu przypadkach wyznaczone wskaźniki emisji dla spalania biomasy są wyższe niż dla węgla kamiennego. W szczególności dotyczy to emisji sumy związków organicznych.

W Założeniach do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Dziwnów⁷¹ kwestię odnawialnych źródeł energii poddano szerszej analizie. Przeprowadzono bardziej generalne rozważania w tym zakresie. Wskazano zarazem na ograniczenia dla rozwoju OZE (zwłaszcza energetyki wiatrowej) wynikające z regulacji prawnych dla obszarów chronionych. Przełożenie szerszych analiz na sferę gminy ma miejsce w zakresie powiązanim z konkretnymi przykładami/ problemami i ma raczej wymiar uzupełniający. W analogicznym dokumencie dla gminy Świnoujście⁷² również dokonano ogólnej charakterystyki krajowych uwarunkowań i szans związanych z wdrażaniem odnawialnych źródeł

⁷⁰ Uchwała nr XXI/246/16 Rady Miejskiej w Wolinie z dnia 15 kwietnia 2016 roku w sprawie przyjęcia do realizacji „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Wolin”

⁷¹ Uchwała nr IV/28/2015 Rady Miejskiej w Dziwnowie z dnia 18 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia „Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Dziwnów”.

⁷² Uchwała nr XL/324/2013 Rady Miasta Świnoujście z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Miasto Świnoujście.

energii. Podobnie, jak w przypadku gminy Dziwnów, odniesienie w tym dokumencie do konkretnych lokalnych uwarunkowań ma charakter uzupełniający.

Do odnawialnych źródeł energii odnosi się również studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje⁷³. Wskazuje się na ograniczone możliwości w tym zakresie (z uwagi na względy przyrodnicze). Względem energetyki wiatrowej – jedynie w ramach małych elektrowni do produkcji energii na potrzeby własne. Zdecydowanie pozytywniej ocenia się szanse energetyki solarnej. Energię tę można wykorzystywać w dwojaki sposób – przetwarzać w energię cieplną za pomocą kolektorów słonecznych do wytwarzania ciepłej wody użytkowej (szczególnie w trakcie letniego sezonu turystycznego) lub w energię elektryczną z użyciem ogniw fotowoltaicznych. Z kolei w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gminy Świnoujście⁷⁴ wskazuje się, że modernizowane będzie istniejące centralne źródło wytwarzania ciepła na bazie paliw gazowych, ciekłych lub stałych z udziałem energii odnawialnej i ze źródeł niekonwencjonalnych zgodnie z wymogami współczesnej ekologii. Do celów grzewczych będą stosowane różne nośniki energii i systemy ciepłownicze dobierane w oparciu o rachunek ekonomiczny i wymogi ekologii. Uzupełnieniem konwencjonalnych systemów ogrzewania będzie energia odnawialna (wiatr, woda, geotermia, słońce, biomasa).

Nie jest celem niniejszego opracowania kontestowanie konkretnych postanowień. Chodzi o bardziej konstruktywne ujęcie: jak w obliczu coraz bardziej zauważalnych wyzwań należy postrzegać rolę poszczególnych dokumentów rozwojowych i aktów polityki przestrzennej. Cel ten zrealizowano w ostatniej części ekspertyzy.

1.3.5. Dokumenty planistyczne zawierające zapisy dotyczące lokalizacji OZE

⁷³ Załącznik nr 1 do Uchwały XLV/482/18 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach z dnia 14 czerwca 2018 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Międzyzdroje.

⁷⁴ Załącznik nr 1 do Uchwały nr LXVII/442/2002 Rady Miasta Świnoujście z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świnoujście.

Międzyzdroje

1. Uchwała nr LIII/518/14 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Niepodległości, Gryfa Pomorskiego, Nowomyśliwską, Komunalną z dnia 14 maja 2014 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 2014 r. poz. 2420)
2. Uchwała nr X/111/19 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje, obejmującego obszar położony w części wschodniej miasta w obrębie geodezyjnym miasta Międzyzdroje, pomiędzy ulicami: Zwycięstwa, Tadeusza Kościuszki, Promenada Gwiazd, Ludową z dnia 30 maja 2019 r.
3. Uchwała nr XVIII/200/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Niepodległości, Gryfa Pomorskiego, Nowomyśliwską, Komunalną z dnia 28 stycznia 2020 r.
4. Uchwała nr XLVIII/481/14 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Komunalną, Nowomyśliwską, Wodziczki, Ciekim wodnym Stary Zdrój, torami kolejowymi i ul. Niepodległości z dnia 28 stycznia 2014 r
5. Uchwała nr VI/74/19 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Lubin w rejonie ulicy geodezyjnej, Gmina Międzyzdroje z dnia 21 marca 2019 r.
6. Uchwała Nr L/492/14 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod nazwą „Przy WPN w Lubinie” na obszarze obejmującym część miejscowości Lubin gminy Międzyzdroje
7. Uchwała Nr XLI/469/21 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Gryfa Pomorskiego m. Międzyzdroje - Lubiewo
8. Uchwała Nr XXVI/296/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Gryfa Pomorskiego, Polną, Adama Wodziczki
9. Uchwała Nr XVII/195/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje na terenie miejscowości Wicko

10. Uchwała Nr VIII/59/11 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę oznaczoną numerem 4, część działek o numerach 2 i 5 obrębu 16 jednostki ewidencyjnej gminy Międzyzdroje
11. Uchwała Nr XLII/486/21 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przy „Kawczej Górze” obejmującego działki oznaczone numerami: 439 i 160/5 obrębu 20 jednostki ewidencyjnej gminy Międzyzdroje
12. Uchwała Nr XVII/193/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje, obejmującego obszar położony w CENTRUM PROMENADY w obrębie geodezyjnym miasta Międzyzdroje, w rejonie granicy lądowo-morskiej gminy Międzyzdroje oraz na odcinku pomiędzy ulicami Bohaterów Warszawy, Promenady Gwiazd, Romualda Traugutta, Tysiąclecia Państwa Polskiego, Ignacego Krasickiego, Krótką, Gryfa Pomorskiego, Adama Mickiewicza, Rybacką
13. Uchwała Nr XXXII/387/21 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje, obejmującego obszar położony w CENTRUM PROMENADY w obrębie geodezyjnym miasta Międzyzdroje, w rejonie granicy lądowo-morskiej gminy Międzyzdroje oraz na odcinku pomiędzy ulicami Bohaterów Warszawy, Promenady Gwiazd, Romualda Traugutta, Tysiąclecia Państwa Polskiego, Ignacego Krasickiego, Krótką, Gryfa Pomorskiego, Adama Mickiewicza, Rybacką

Świnoujście

1. Uchwała Nr LII/401/2014 Rady Miasta Świnoujście w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - jednostka obszarowa V - rejon ulicy Ku Morzu
2. Uchwała Nr XXVI/206/2012 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście, Obszaru II
3. Uchwała Nr XLII/351/2013 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - Jednostka obszarowa VII w rejonie komunikacji kolejowej
4. Uchwała Nr XLIV/361/2013 Rady Miasta Świnoujście w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - Jednostka obszarowa III w rejonie ul. Karsiborskiej

5. *Uchwała Nr XXI/181/2016 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście – jednostka obszarowa V w rejonie ulicy Ludzi Morza z dnia 28 kwietnia 2016 r.*
6. *Uchwała Nr XXI/181/2016 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście – jednostka obszarowa V w rejonie ulicy Ludzi Morza z dnia 28 kwietnia 2016 r.*
7. *Uchwała Nr XXIII/187/2016 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście w rejonie ulic: Jana Matejki, Stanisława Wyspiańskiego, Zbigniewa Herberta z dnia 30 czerwca 2016 r.*
8. *Uchwała Nr XIX/150/2019 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasto Świnoujście w rejonie ul. Zalewowej i ul. Odrzańskiej z dnia 24 października 2019 r.*
9. *Uchwała Nr XXII/165/2019 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście, obejmującego obszar Dzielnicy Nadmorskiej Świnoujścia (rejon plaży) z dnia 28 listopada 2019 r.*
10. *Uchwała Nr XXIV/190/2019 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasto Świnoujście w rejonie ul. Mazowieckiej, Szkolnej, Wielkopolskiej i Drawskiej z dnia 19 grudnia 2019 r.*
11. *Uchwała Nr XXVII/218/2020 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście w rejonie ulic: Grunwaldzkiej i Nowokarsiborskiej*

Dziwnów

1. *Uchwała Nr XX/199/2016 Rady Miejskiej w Dziwnowie w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów w obrębie Międzywodzie w rejonie ulic: Wczasowej, Spokojnej, Plażowej i Armii Krajowej oraz ulic: Szkolnej, Leśnej i Zwycięstwa z dnia 23 czerwca 2016 r.*
2. *Uchwała Nr XIX/212/20 Rady Miejskiej w Dziwnowie w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów, w obrębie Dziwnów, w rejonie drogi wojewódzkiej i cieśniny Dziwna z dnia 27 marca 2020 r.*
3. **UCHWAŁA NR XLIV/476/2018 RADY MIEJSKIEJ W DZIWNOWIE z dnia 18 maja 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów**

obejmującego teren położony w obrębie Łukęcin 1, po południowej stronie drogi wojewódzkiej, część wschodnia ulicy Osiedle Brzozowe.

4. Uchwała nr XX/199/2016 Rady Miejskiej w Dziwnowie w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów w obrębie Międzywodzie w rejonie ulic: Wczasowej, Spokojnej, Plażowej i Armii Krajowej oraz ulic: Szkolnej, Leśnej i Zwycięstwa.

Wolin

1. UCHWAŁA NR XXX/232/2001 Rady Miejskiej w Wolinie w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin, części miejscowości Zagórze i Koniewo z dnia 31 marca 2001 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2001 r., poz. 175)
2. UCHWAŁA NR XLI/410/2002 Rady Miejskiej w Wolinie w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wolin dla lokalizacji farmy elektrowni wiatrowych w miejscowości Wiejkowo z dnia 14 września 2002 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2002 r., poz. 1546)
3. UCHWAŁA NR XX/228/04 Rady Miejskiej w Wolinie w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin, dla miejscowości Wiejkowo, działki nr 1/1 z dnia 31 lipca 2004 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2004 r., poz. 1232)
4. UCHWAŁA NR XXXV/352/12 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego o powierzchni 4,6624 ha, dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Troszyn z dnia 30 listopada 2012 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 138)
5. UCHWAŁA NR XXXV/353/12 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego o powierzchni 4,9096 ha dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Troszyn z dnia 30 listopada 2012 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2012 r., poz. 252)
6. UCHWAŁA NR XLIX/588/13 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Chynowo. z dnia 19 grudnia 2013 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 370)

7. UCHWAŁA NR XLII/491/13 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Reclaw z dnia 29 maja 2013 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 2607)
8. UCHWAŁA NR LX/747/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Zastań, gm. Wolin z dnia 23 października 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4737)
9. UCHWAŁA NR LII/624/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Zastań, gmina Wolin z dnia 20 marca 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 1759)
10. UCHWAŁA NR LX/746/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Dargobądz, gm. Wolin z dnia 23 października 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4736)
11. UCHWAŁA NR LIX/718/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Sułomino, gm. Wolin z dnia 30 września 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4315)
12. UCHWAŁA NR V/32/15 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Zastań z dnia 25 lutego 2015 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 1061)
13. UCHWAŁA NR IV/29/15 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Gogolice z dnia 27 stycznia 2015 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 635)
14. UCHWAŁA NR XVII/212/16 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Chynowo z dnia 28 stycznia 2016 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2016 r., poz. 979)
15. UCHWAŁA NR XXXIII/413/17 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin w obrębach Reclaw,

- Piaski, Mierzęcín, Troszyn, Troszynek, Ostromice z dnia 24 marca 2017 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2017 r., poz. 1794)*
16. *UCHWAŁA NR XVII/158/19 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Gogolice z dnia 30 października 2019 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2019 r., poz. 6034)*
17. *UCHWAŁA NR XVI/142/19 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Wisetka z dnia 15 października 2019 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2019 r., poz. 5794)*
18. *UCHWAŁA NR XXIV/238/20 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Domysłów z dnia 6 kwietnia 2020 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 2173)*
19. *UCHWAŁA NR XXXV/324/20 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Zastań z dnia 27 listopada 2020 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 221)*
20. *UCHWAŁA NR XXXIII/303/20 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenów położonych w obrębach ewidencyjnych Zagórze i Skoszewo z dnia 13 listopada 2020 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 5524)*

W obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w analizowanych gminach problematyka odnawialnych źródeł energii została podjęta na różne sposoby. Wiąże się to z szerszym problemem dotyczącym zróżnicowanych podejść do odnawialnych źródeł energii w aktach planistycznych. W niniejszej części przytoczono rodzaje postanowień dotyczących odnawialnych źródeł energii w badanych gminach. Uzupełniono je krótkimi komentarzami. Komentarze nie tyle odnoszą się do koncepcji gminnej polityki przestrzennej, ile raczej do sposobów sformułowania postanowień planistycznych.

W gminie Międzyzdroje można wyodrębnić następujące postanowienia planistyczne dotyczące odnawialnych źródeł energii:

- *zakaz lokalizacji wszelkich urządzeń wykorzystujących energię wiatru;*
- *dopuszczenie systemów grzewczych wykorzystujących źródła odnawialne – odnoszone do modernizacji/ rozbudowy i budowy systemów zaopatrzenia w ciepło;*
- *dopuszczenie realizacji systemów grzewczych wykorzystujących źródła odnawialne, w tym pompy ciepła i kolektory słoneczne;*
- *zasilanie obiektów z lokalnych źródeł ciepła w oparciu o gaz, paliwa płynne i energię elektryczną, inne niepowodujące przekroczenia norm zanieczyszczenia powietrza oraz wspomaganie systemów podstawowych źródłami energii odnawialnej;*
- *tereny oznaczone symbolem PG przeznacza się na funkcje związane z lokalizacją infrastruktury na potrzeby pozyskiwania i wykorzystania energii geotermalnej przy zachowaniu funkcji ogólnodostępnego terenu zieleni - parku leśnego, przy uwzględnieniu poniższych i pozostałych ustaleń planu:*
- *dopuszczenie lokalizacji budowli na potrzeby pozyskiwania i wykorzystania energii geotermalnej oraz obiektów dydaktycznych związanych wykorzystywaniem energii odnawialnej;*
- *dopuszczenie realizacji indywidualnych rozwiązań w zakresie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi;*
- *dopuszczenie zaopatrzenia w ciepło z indywidualnych i lokalnych źródeł ciepła wykorzystujących: niskoemisyjne instalacje grzewcze na paliwo stałe, gaz, olej opałowy, energię elektryczną lub odnawialne źródła energii takie, jak: kolektory słoneczne, pompy ciepła itp. o parametrach emisji zanieczyszczeń spełniających warunki ochrony środowiska lub w dostosowaniu do warunków geologicznych zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego;*
- *dopuszczenie stosowania ogniw fotowoltaicznych na dachach budynków;*
- *zasilanie obiektów z lokalnych źródeł ciepła w oparciu o gaz, paliwa płynne i energię elektryczną, inne nie powodujące przekroczenia norm zanieczyszczenia powietrza oraz wspomaganie systemów podstawowych źródłami energii odnawialnej.*

Komentarz: w gminie Międzyzdroje w planach zagospodarowania przestrzennego występuje zróżnicowane podejście do problematyki odnawialnych źródeł energii. Ze sferą zakazów planistycznych można powiązać „zakaz lokalizacji wszelkich urządzeń wykorzystujących energię wiatru”. Tego rodzaju zakaz ujęty jest w sposób prawidłowy z perspektywy formalnoprawnej (może jednak prowokować dyskusję na temat zasadności tak generalnych rozstrzygnięć planistycznych). Podkreślenia wymaga, że obejmuje także odpowiednie mikroinstalacje (tym bardziej, że dla elektrowni wiatrowych określonych w ustawie o realizacji inwestycji w zakresie elektrowni wiatrowych wymagane jest spełnienie innych warunków). Zdecydowanie szerszej wyglądają sposoby dopuszczania możliwości realizacji zróżnicowanych odnawialnych źródeł energii.

Kolejna część postanowień dotyczy części planów określających zasady rozbudowy/ modernizacji systemów zaopatrzenia w ciepło. W tych przypadkach dopuszcza się systemy grzewcze, które „wykorzystują źródła odnawialne”. Jest to bardzo szerokie ujęcie. Zdarza się, w celu eliminacji ewentualnych wątpliwości, określenie kluczowych rodzajów (pomp ciepła i kolektorów słonecznych). Taki sposób ujęcia może czasami prowokować zróżnicowane podejście do wykładni dotyczącej innych (niewymienionych wprost) urządzeń. Można również wyodrębnić dopuszczenie stosowania ogniw fotowoltaicznych na dachach budynków. W międzynarodowej dyskusji na temat roli odnawialnych źródeł energii w planowaniu przestrzennym rozważa się zasadność (z perspektywy systemowej/ ustawodawstwa krajowego) tak szczegółowych regulacji. Przeważające głosy skłaniają się do eliminacji obowiązku wprowadzania tego rodzaju wytycznych. W polskim systemie obecnie nie ma takiego obowiązku.

Wyodrębnić należy jeszcze jeden kierunek, związany z określaniem możliwości na danym terenie w zakresie lokalizacji budowli/ urządzeń dotyczących pozyskiwania i wykorzystania energii geotermalnej. Ważne przy tej okazji podkreślanie zachowania innych funkcji danego obszaru (np. związanego z terenem zieleni).

Podkreślenia wymaga jednak brak spójności w zakresie sposobu ujmowania wskazanych zagadnień. Również ten brak spójności może powodować wątpliwości

interpretacyjne. Dotyczy to zarówno generalnych możliwości lokalizacji na danym terenie, jak również kwestii modernizacji/ rozbudowy systemów zaopatrzenia w ciepło. Chodzi w tym kontekście przede wszystkim o zróżnicowane sposoby sformułowania konkretnych wytycznych. Były one przygotowywane w różnych okresach, według różnych schematów. Może to utrudniać wykładnię konkretnych postanowień planistycznych w wątpliwych przypadkach. Należy powyższe odróżnić od kwestii elastyczności w planowaniu. Elastyczność w planowaniu nie oznacza odmiennego formułowania wytycznych (według różnych schematów), tylko świadome otwarcie na konkretne możliwości rozwojowe.

W gminie Świnoujście można wyróżnić następujące rodzaje postanowień planistycznych:

- *zakaz lokalizacji elektrowni wiatrowych;*
- *zaopatrzenie w ciepło z indywidualnych źródeł ciepła zasilanych ekologicznymi nośnikami energii (gaz przewodowy, energia elektryczna), z zakazem stosowania paliw stałych oraz oleju opałowego;*
- *w zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się utrzymanie centralnego systemu zaopatrzenia w energię cieplną. Dopuszcza się stosowanie lokalnych i indywidualnych źródeł ciepła w oparciu o gaz, paliwa płynne i energię elektryczną oraz wspomaganie systemów podstawowych źródłami energii odnawialnej;*
- *dopuszcza się realizację obiektów infrastruktury technicznej; dopuszcza się realizację instalacji służących pozyskiwaniu energii ze źródeł odnawialnych w postaci instalacji fotowoltaicznych o mocy przyłączeniowej do 100 kW;*
- *dopuszczenie realizacji systemów grzewczych wykorzystujących źródła odnawialne;*
- *zaopatrzenie w ciepło z lokalnych źródeł ciepła wykorzystujących: niskoemisyjne instalacje grzewcze na gaz, olej opałowy, energię elektryczną lub odnawialne źródła energii jak: kolektory słoneczne, pompy ciepła itp.;*
- *możliwość realizacji oświetlenia nadmorskiej kładki spacerowej i przejść na plażę, latarniami zasilanymi energią odnawialną;*
- *dopuszczenie realizacji systemów grzewczych wykorzystujących źródła odnawialne, w tym pompy ciepła i kolektory słoneczne.*

- zakazuje się lokalizacji wszelkich urządzeń wykorzystujących energię wiatru.

Komentarz: W gminie Świnoujście również występują zróżnicowane typy postanowień planistycznych. Z jednej strony można wskazać na postanowienia wprowadzające zakazy lokalizacji elektrowni wiatrowych – odnoszące się przede wszystkim faktycznie do małych elektrowni wiatrowych. Wyodrębniono również postanowienia „zakazuje się lokalizację wszelkich urządzeń wykorzystujących energię wiatru”. Analizy eksperckiej wymaga stwierdzenie, czy jest to odmienny zakres od „elektrowni wiatrowych”.

W kontekście zaopatrzenia w ciepło podkreślić należy możliwe różnicowania możliwych rozwiązań. Od strony technicznej podkreślenia wymaga, że ujęcie w nawiasie gazu przewodowego i energii elektrycznej sprowadzać się będzie do wykluczenia pozostałych rozwiązań (niezależnie od intencji uchwałodawcy). Zakazy dotyczące stosowania paliw stałych, jak też oleju opałowego w razie wątpliwości będą interpretowane szeroko. Z kolei dopuszczenie systemów grzewczych „wykorzystujących źródła odnawialne” wprowadza możliwość bardzo szerokiego, swobodnego wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w tym zakresie. Podobna ocena odnosi się do szerokiego określenia możliwości realizacji oświetlenia nadmorskiej kładki spacerowej i przejść na plażę. Z kolei bardzo trzeba uważać na stosowanie w planach zwrotów „itp.”. Prowokują one do zgłaszania wątpliwości interpretacyjnych w odniesieniu do tego, co jeszcze poza wymienionymi elementami może być zaliczone w danej grupie.

W gminie Dziwnów można wyróżnić następujące rodzaje postanowień planistycznych:

- dopuszczalne odnawialne źródła energii - panele słoneczne i fotowoltaiczne montowane na dachach, na powierzchni nieprzekraczającej 2/3 powierzchni połaci dachu oraz pomp ciepła.

- zaopatrzenie w ciepło z indywidualnych źródeł ciepła zasilanych ekologicznymi nośnikami energii: gaz przewodowy, energia elektryczna lub inne niepowodujące ponadnormatywnych emisji zanieczyszczeń. Dopuszczalne odnawialne źródła energii, z zakazem lokalizacji urządzeń wytwarzających energię wykorzystujących energię wiatru;

- zaopatrzenie w ciepło: dla obiektów istniejących i projektowanych przewiduje się indywidualne źródła ciepła zasilane ekologicznymi nośnikami: gaz przewodowy, energia elektryczna, pelety lub innymi niepowodującymi ponadnormatywnych emisji zanieczyszczeń, z zakazem stosowania innych paliw stałych - zakaz nie dotyczy kominków nie będących podstawowym źródłem ciepła.

Komentarz: pierwszy z kierunków postanowień planistycznych dotyczy możliwości lokalizacji paneli słonecznych/ fotowoltaicznych na dachach. Podkreślenia wymaga wprowadzone ograniczenie odnoszące się do możliwej do ujęcia przy tej okazji powierzchni dachu. Wydaje się, że są to ograniczenia niepotrzebne, zbyt daleko idące (tym bardziej przy braku obowiązku określania wytycznych dla paneli na dachach). Odnośnie możliwego zaopatrzenia w ciepło podkreślenia wymaga dopuszczenie odnawialnych źródeł energii. Skutkuje to możliwością realizacji zróżnicowanych odnawialnych źródeł energii. Plan jednak wyłącza z tej grupy urządzenia wytwarzające energię wiatru. To wyłączenie jest szerokie i obejmuje każdy sposób wykorzystania wskazanej energii. Z kolei wymienienie konkretnych źródeł ciepła (zasilanych ekologicznymi nośnikami) powoduje konsekwencje w postaci wykluczenia niewymienionych.

W gminie Wolin można wyróżnić następujące rodzaje postanowień planistycznych:

- *Celem regulacji zawartych w ustaleniach zmiany planu jest:*

1) *stworzenie warunków do rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii jako kierunku proekologicznych działań inwestycyjnych,*

4) *warunki eksploatacji funkcjonowania elektrowni w pierwszych 5 latach muszą być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody – czas pracy, zakres prowadzonego i monitoringu i sposoby zabezpieczenia przed negatywnym oddziaływaniem na migrujące zwierzęta.*

- *Dla obszaru projektowanej lokalizacji siłowni wiatrowych, objętych zmianą planu obowiązują następujące zasady obsługi w zakresie infrastruktury technicznej:*

1) *siłownie wiatrowe pracują bezobsługowo, w związku z czym nie istnieje potrzeba rozwiązywania problemów związanych z gospodarką wodno-ściekową.*

- 2) ustala się konieczność oświetlenia planowanych siłowni wiatrowych, w celu zachowania bezpieczeństwa ruchu statków powietrznych oraz ochrony migrujących ptaków,
- 3) oświetlenie planowanych siłowni wiatrowych nie powinno powodować nadmiernego podświetlenia tła, zmniejszającego zasięg światła znaków nawigacyjnych oraz nie może przypominać znaków nawigacyjnych, tak w odniesieniu do kształtu konstrukcji, jak i charakterystyki oraz koloru zastosowanych świateł,
- 4) planowane działania inwestycyjne nie mogą spowodować odcięcia zasilania energetycznego znaków, a w przypadku jakichkolwiek działań wiążących się z transmisją radiową, transmisja ta nie może utrudniać komunikacji morskiej, radionawigacji oraz interferować z sygnałami synchronizującym światła nawigacyjne,
- 5) ustala się wybudowanie 15 siłowni wiatrowych o łącznej mocy 30,0 MW.
- 6) ustala się wybudowanie na terenie rozdzielnic 15 kV,
- 7) połączenie projektowanych siłowni wiatrowych z projektowaną rozdzielnicą - ustala się poprzez projektowaną sieć kablową wewnętrzną 15 kV,
- 8) ustala się wybudowanie linii kablowych 15 kV z rozdzielnic 15 kV farmy siłowni wiatrowych do GPZ Reclaw.

- Na terenie oznaczonym symbolem FEW/RP ustala się następujące zasady zagospodarowania terenu:

- przeznaczenie podstawowe - lokalizacja wież elektrowni wiatrowych o mocy do 1,5 MW, w ilości 17 obiektów o łącznej mocy do 25,5 MW, poza punktowym obszarem ścisłej lokalizacji wież, wyznaczonym w projekcie technicznym, oraz terenem TE teren będzie użytkowany rolniczo,
- maksymalna wysokość wieży nad poziom terenu - 62 do 85 m \pm 5,0 m,
- maksymalna wysokość skrajnego punktu skrzydła w pozycji pionowej nad poziom terenu - ca 120,0 m,
- lokalizacja wież dopuszczalna jest w odległości minimum 400,0 m od zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi, w celu spełnienia warunków wynikających z norm poziomu hałasu dla środowiska,
- odległość wieży od linii rozgraniczających istniejące drogi powiatowe wynosi minimum 120,0 m, od dróg pozostałych niższych kategorii minimum 100,0 m,
- odległości między wieżami: 375,0 m ÷ 650,0 m dla elektrowni o mocy 1,5 MW,

- wszystkie konstrukcje turbin wiatrowych, łącznie z wieżami winny być pomalowane na kolor jasny, pastelowy, nie kontrastujący z otoczeniem. Obowiązuje nakaz ujednolicenia koloru w obszarze całego zespołu elektrowni, nie dotyczy ustalenia 11.,
- nakaz usunięcia nieczynnej przez okres 1 roku elektrowni,
- zakaz umieszczania na elektrowniach wiatrowych reklam. Zakaz nie dotyczy oznaczenia nazwy i symbolu producenta elektrowni wiatrowych na gondolach wiatrowych,
- wszystkie elektrownie wiatrowe wymagają oznakowania przeszkodowego:
 - a) nocnego - umieszczenia lamp oświetleniowych koloru czerwonego na szczycie gondoli,
 - b) dziennego - malowania łopat w pasy białe i czerwone, prostopadłe do osi podłużnej łopaty, skrajny pas (przy końcówce łopaty) koloru czerwonego, szerokość pasów od 6,00 m do 8,50 m, dopuszcza się budowę placów i prowadzenie tymczasowych dróg montażowych, dopuszcza się prowadzenie podziemnych linii energetycznych zgodnie z obowiązującymi przepisami do obiektu TE, po zakończeniu robót budowlano-montażowych obowiązuje na całym terenie przywrócenie pierwotnej, rolniczej funkcji terenu.

1. Ochrona środowiska przyrodniczego i zdrowia ludzi:

1) zakaz lokalizacji obiektów powodujących przekroczenie dopuszczalnych norm uciążliwości poza granicami obszaru zespołu elektrowni wiatrowych,

- 7. Celem zmiany planu jest:

1) stworzenie warunków do rozwoju energetyki, wykorzystującej odnawialne źródła energii jako kierunku pro-ekologicznych działań inwestycyjnych;

2) umożliwienie realizacji zamierzeń inwestycyjnych, mających wpływ na ożywienie gospodarcze terenu gminy;

3) potrzeba unormowania prawnego umożliwiającego budowę elektrowni wiatrowych o optymalnych parametrach technicznych, do produkcji energii elektrycznej w sposób ekologiczny i nieuciążliwy na terenach objętych opracowaniem, oznaczonych w obowiązującym planie, jako teren lokalizacji elektrowni wiatrowych i upraw polowych.

§ 3. 1. Na terenie, o powierzchni 138,4823 ha, oznaczonym na rysunku zmiany planu, załączniku graficznym nr 1, symbolem EW/R ustala się:

1) przeznaczenie podstawowe: obszar lokalizacji do 18 wież elektrowni wiatrowych - poza obszarem lokalizacji wieży użytkowanie rolnicze;

2) zasady zagospodarowania terenu:

a) maksymalną wysokość wieży - 105 m ponad poziom terenu,

b) maksymalna wysokość skrajnego punktu wirnika w pozycji pionowej - 145 m ponad poziom terenu,

c) w celu spełnienia warunków wynikających z norm dopuszczalnego poziomu hałasu, lokalizację wież dopuszcza się w odległości minimum 400 m od zabudowy mieszkaniowej lub innej przeznaczonej na stały pobyt ludzi,

d) minimalna odległość między wieżami - 350 m,

e) szczegółowa lokalizacja wież elektrowni wiatrowych, przebiegu dróg dojazdowych i infrastruktury towarzyszącej nastąpi na etapie projektu budowlanego,

f) wszystkie elementy konstrukcji wieży i turbiny powinny być pomalowane na kolor jasny, pastelowy, nie kontrastujący z otoczeniem, powierzchnia obiektu matowa - bez refleksów świetlnych,

g) nakaz usunięcia nieczynnej przez okres 1 rok elektrowni,

h) zakaz umieszczania na elektrowniach wiatrowych reklam za wyjątkiem oznaczenia nazwy i symbolu producenta i/lub właściciela na gondolach wiatrowych,

i) elektrownie wiatrowe wymagają oznakowania przeszkodowego: nocnego oraz dziennego, które zostanie uzgodnione przez odpowiednie władze lotnicze na etapie projektu budowlanego,

j) dopuszcza się wykorzystanie terenu pod budowę tymczasowych placów i dróg montażowych oraz dróg dojazdowych dla celów serwisowych w okresie eksploatacji,

k) dopuszcza się prowadzenie podziemnych linii elektroenergetycznych, zgodnie z wymogami obowiązujących w tym zakresie norm i odrębnych przepisów branżowych, do terenu oznaczonego symbolem E,

l) możliwość wtórnych podziałów geodezyjnych,

m) minimalna wielkość nowo wydzielanej działki - 1,0 ha,

n) minimalny front nowo wydzielonej działki - 40 m, maksymalny - 500 m,

o) kąt położenia granic nowo wydzielanych działek w stosunku do pasa drogowego - od 45° do 90°,

p) po zakończeniu robót budowlanych i montażowych należy przywrócić możliwość rolniczego wykorzystania terenu;

3) obowiązek wykonania badań geologicznych umożliwiających szczegółowe określenie sposobu posadowienia konstrukcji;

4) obsługę komunikacyjną terenu od drogi powiatowej nr 0015Z relacji Rzeczyn - Wiejkowo i drogi nr 0016Z relacji Reclaw - Wiejkowo - Zagórze, poza granicą opracowania, poprzez drogi realizowane na czas budowy, montażu i celów serwisowych w okresie eksploatacji;

5) obsługę inżynierską i zasady ochrony środowiska zgodnie z Rozdziałem 4 niniejszej uchwały.

- 8. Zaopatrzenie w ciepło z indywidualnych i lokalnych źródeł ciepła wykorzystujących: niskoemisyjne instalacje grzewcze na paliwo stałe, gaz, olej opałowy, energię elektryczną lub odnawialne źródła energii jak: kolektory słoneczne, pompy ciepła itp. o parametrach emisji zanieczyszczeń spełniających warunki ochrony środowiska lub w dostosowaniu do warunków geologicznych zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego.

- W zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się rozproszony system ogrzewania, z zastosowaniem ekologicznych czynników grzewczych, takich jak: gaz ziemny, energia elektryczna, niekonwencjonalne źródła ciepła - odnawialne źródła energii np.: kolektory słoneczne.

Komentarz: plany w analizowanej gminie w sposób najszerszy podchodzą do problematyki odnawialnych źródeł energii. Zauważalne jest to na różnych szczeblach. Obejmuje między innymi opis celu regulacji planistycznej – jednoznacznie powiązany z koniecznością wspierania rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz zakładanych konsekwencji tych działań (zauważalnych w sferze inwestycyjnej). To bardzo dobry kierunek, również z perspektywy przyszłej wykładni przepisów planistycznych. Pozwala podkreślić priorytetowe znaczenie niniejszych założeń, co może być istotne przy rozstrzygnięciu wątpliwości dotyczących przepisów szczegółowych.

Jeśli chodzi o przepisy szczegółowe, należy je uznać za pozostawiające dosyć

dużą swobodę manewru inwestorom (w określonych rzecz jasna ramach). Również przy tej okazji pojawiają się postanowienia, które w szczegółowych stanach faktycznych mogą budzić większe wątpliwości (np. sformułowania o „nadmiernie podświetlonym tle”). W gminie występują ponadto postanowienia planistyczne dotyczące odnawialnych źródeł energii w kontekście zaopatrzenia w ciepło.

1.4. Analiza tez orzeczniczych

Należy zwrócić na kilka kluczowych kierunków, w ramach których orzecznictwo obejmuje treść miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie powiązanych z odnawialnymi źródłami energii (analiza odnosi się do tego aspektu, nie do kwestii decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, ani treści studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego). Na początku tej części warto przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, lokalizacja elektrowni wiatrowej występuje wyłącznie na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Plany miejscowe powinny więc możliwie najprecyzyjniej stwarzać podstawy dla realizacji takich inwestycji. Warto wskazać przykład rozstrzygnięcia nadzorczego Wojewody Wielkopolskiego z dnia 9 lutego 2017 r. (KN-I.4131.2.7.2017.20, Legalis). W ustaleniach planu miejscowego sprecyzowano, że budowle i urządzenia, opisywane w ww. ustaleniach planu jako „elektrownie wiatrowe”, mogą posiadać moc nie większą niż 5 kW, zgodnie z przepisami odrębnymi. Odnosząc zatem powyższe ograniczenia do art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych oraz art. 2 pkt 19 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, organ nadzoru stwierdził, że dopuszczone w planie „elektrownie wiatrowe” stanowić będą de facto „mikroinstalacje”. Zdaniem wojewody, w związku z powyższymi okolicznościami w ustaleniach przedmiotowego planu błędnie posłużono się terminem „elektrowni wiatrowych” zamiast „mikroinstalacji”. Jednakże w związku z zawartymi w planie ograniczeniami w zakresie dopuszczalnej mocy omawianych instalacji - nie będzie mogła zajść sytuacja, w której możliwe byłoby posadowienie na

obszarze objętym planem „elektrowni wiatrowych”, tj. instalacji o mocy większej niż moc mikroinstalacji. Obrazuje to możliwy chaos w sposobach rozumienia tego, jak wdrażać odnawialne źródła energii do planów miejscowych.

Klasyfikację sposobów formułowania treści planów miejscowych dla terenów, na których ma zostać zrealizowana instalacja OZE dokonał Filip Nawrot⁷⁵. Wyróżnił on:

- postanowienia planu miejscowego umożliwiające lokalizację kilku różnych rodzajów instalacji OZE (opcja najkorzystniejsza dla inwestorów);
- plan miejscowy dopuszcza powstanie tylko jednego rodzaju instalacji OZE;
- plan miejscowy nie dopuszcza lokalizacji instalacji OZE (zakaz całościowy, zakaz realizacji inwestycji na konkretnych obszarach);
- plan miejscowy nie zawiera jakichkolwiek wzmianek na temat realizacji instalacji OZE.

Szczegółowe postanowienia planów miejscowych bywają zróżnicowane. Czasami zawężają się rozumienie OZE (np. jako tylko „urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nieprzekraczającej 100 kW” lub przez dopuszczenie elektrowni wiatrowych tylko jako mikroinstalacji⁷⁶). Dopuszcza się również w niektórych planach tylko jeden z typów instalacji OZE, albo wprowadza ograniczenia w zakresie np. wysokości wieży lub średnicy śmigła. Tego rodzaju manewry co do zasady nie są potrzebne ani uzasadnione. Mogą przyczynić się do szerszego zablokowania realizacji inwestycji i poważniejszych problemów (rozbieżności) przy okazji wykładni postanowień planistycznych. W obliczu ogólnego nieuporządkowania terminologicznego nie wydaje się to potrzebne. Tym bardziej, że – jak wskazano – występuje poważne zapotrzebowanie na zdecydowanie szerszą realizację odnawialnych źródeł energii.

Warto powołać kolejne przykłady orzecznicze – w tym jeden, pokazujący w sposób pogłębiony konkretny problem i jego analizę. Zgodnie z rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody Opolskiego z dnia 22 czerwca 2021 (IN.I.743.45.2021.KD)

⁷⁵ Nawrot F., Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii a planowanie przestrzenne „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” nr 1/2017, s. 71-89.

⁷⁶ Ibidem.

analiza przestrzenna obszaru planu uwzględniająca dopuszczoną wysokość zabudowy oraz jej istniejące i planowane przeznaczenie wykazała, że lokalizacja elektrowni wiatrowych o mocy do 100 kW (wersja sprzed nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) na wskazanych terenach, narusza przepisy art. 4 ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych. Naruszenie to należy uznać za istotne, gdyż prowadzi w konsekwencji do sytuacji, gdy przyjęte ustalenia planistyczne są jednoznacznie odmienne od tych, które zostałyby podjęte, gdyby nie naruszono zasad lub trybu sporządzania planu miejscowego. W świetle przywołanych przepisów na wszystkich terenach stworzona została możliwość lokalizacji instalacji wytwarzających energię o mocy do 100 kW z wykorzystaniem energii wiatru. Fakt ten skutkuje koniecznością uwzględnienia przy sporządzaniu i uchwalaniu planu przepisów ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych. Zgodnie z art. 2 pkt 1 tej ustawy, instalacja odnawialnego źródła energii, składająca się z części budowlanej stanowiącej budowlę w rozumieniu prawa budowlanego oraz urządzeń technicznych, w tym elementów technicznych, w której energia elektryczna jest wytwarzana z energii wiatru, o mocy większej niż moc mikroinstalacji w rozumieniu art. 2 pkt 19 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii - Dz.U. z 2021 r. poz. 610 - (instalacja odnawialnego źródła energii o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 50 kW, przyłączonej do sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV albo o mocy osiągalnej cieplnej w skojarzeniu nie większej niż 150 kW, w której łączna moc zainstalowana elektryczna jest nie większa niż 50 kW) - określona została jako elektrownia wiatrowa, dla której obowiązują ustalone w ustawie zasady lokalizacji. Wojewoda wyjaśnił, że w celu doprowadzenia do zgodności kontrolowanej uchwały z przepisem odrębnym konieczne staje się wyeliminowanie z obrotu prawnego wszystkich tych zapisów uchwały, które dopuszczają możliwość lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł o mocy do 100 kW: § 15 pkt 10 lit. d. Konstrukcja zapisów uchwały nie pozwala na takie sformułowanie rozstrzygnięcia nadzorczego, które nie dotyczy odnawialnych źródeł energii o mocy do 100 kW z innych źródeł niż energia wiatru. Lokalizacji mikroinstalacji (w rozumieniu art. 2 pkt 19 ustawy z 20 lutego

2015 r. o odnawialnych źródłach energii) na obszarze planu będzie można dokonać na podstawie art. 15 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Wojewoda Śląski w rozstrzygnięciu nadzorczym z dnia 9 stycznia 2017 r. (IFIII.4131.1.1.2017, Legalis) odniósł się do sytuacji, w której plan miejscowy dla elektrowni wiatrowych ograniczył możliwość realizacji zabudowy mieszkaniowej w gminie sąsiedniej. Wojewoda podważając plan stwierdził, że rada gminy nie posiada kompetencji do stanowienia ustaleń w planie miejscowym, przekładających się na politykę przestrzenną gminy sąsiedniej. Rozwiązaniem tego problemu może być współpraca z gminą sąsiednią, która sprowadzi się do uchwalenia przez gminę sąsiednią planu z ograniczeniami adekwatnymi do zaplanowanej inwestycji. Niemniej, jest to jeden z typowych przypadków skomplikowanych dylematów prawnych (różnie ocenianych w doktrynie). Wskazane rozwiązanie wydaje się jednak najbardziej uzasadnione.

W innej tezie ten sam organ (rozstrzygnięcie nadzorcze z dnia 1 lutego 2017, IFIII.4131.1.17.2017, Legalis) podkreślił, że miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przewidujący lokalizację elektrowni wiatrowej powinien być sporządzony w taki sposób, by przedstawić zarówno teren, na którym elektrownia wiatrowa jest dopuszczona, jak również obszar jej oddziaływania, stanowiący strefę odpowiadającą dziesięciokrotności wysokości elektrowni wiatrowej (co jest zgodne z art. 7 ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych). Z drugiej strony trzeba pamiętać o postanowieniu WSA we Wrocławiu z dnia 20 kwietnia 2017 r. (II SA/Wr 133/17, Legalis), zgodnie z którym przeznaczenie terenu sąsiedniego pod elektrownie wiatrowe nie narusza swobody prowadzenia działalności gospodarczej, bowiem z zasady działalności gospodarczej nie wynika nieograniczona swoboda wyboru miejsca prowadzenia działalności. Jest to dobry przykład możliwych konfliktów przestrzennych oraz argumentów, które przy okazji ich występowania mogą się pojawiać. Można również jako reprezentatywną przytoczyć tezę Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu (II SA/Po 672/20), zgodnie z którą elektrownia fotowoltaiczna jako system urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100

kW, o których mowa w art. 10 ust. 2a i art. 15 ust. 3 pkt 3a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, stanowi rodzaj zabudowy przemysłowej (zabudowę systemami fotowoltaicznymi). Lokalizacja farmy fotowoltaicznej, jeżeli powoduje zmianę dotychczasowego przeznaczenia terenu, następuje wyłącznie na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, o którym mowa w art. 4 ust. 1 i art. 14 ust. 1 ustawy.

1.5. Opis problematyki lokalizacji farm fotowoltaicznych i biogazowni wynikający z rozporządzenia w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Osobnej analizie wymagają możliwości realizacji odnawialnych źródeł energii w kontekście uwarunkowań dotyczących klasyfikacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Uznanie określonej inwestycji za przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko powoduje konsekwencje, między innymi obowiązek wystąpienia przez inwestora, przed zainicjowaniem kolejnego etapu realizacji inwestycji, o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko zalicza się zabudowę przemysłową, w tym zabudowę systemami fotowoltaicznymi, lub magazynową, wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą, o powierzchni zabudowy nie mniejszej niż:

- a) 0,5 ha na obszarach objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, 8 i 9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 tej ustawy,
- b) 1 ha na obszarach innych niż wymienione w lit. a.

Do wskazanej grupy przedsięwzięć zalicza się również instalacje związane z przetwarzaniem, z wyłączeniem instalacji do wytwarzania biogazu rolniczego o zainstalowanej mocy elektrycznej nie większej niż 0,5 MW lub wytwarzających ekwiwalentną ilość biogazu rolniczego wykorzystywanego do innych celów niż

produkcja energii elektrycznej, a także miejsca retencji powierzchniowej odpadów oraz rekultywacja składowisk odpadów. W zakresie niniejszego zagadnienia adekwatne będą rozważania zawarte w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie (II SA/Lu 279/14). Sąd zajmował się miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały między innymi w części obejmującej: § 6 ust. 1 pkt 1 w brzmieniu: "w tym zakładów produkujących energię ze źródeł odnawialnych (biogaz i promieniowanie słoneczne)", § 7 ust. 1 uchwały w brzmieniu: "w tym zakładów produkujących energię ze źródeł odnawialnych (biogaz i promieniowanie słoneczne)", § 11 ust. 1 uchwały w brzmieniu: "w tym zakładów produkujących energię ze źródeł odnawialnych (biogaz i promieniowanie słoneczne)", § 19 ust. 1 uchwały w brzmieniu: "w tym zakładów produkujących energię ze źródeł odnawialnych (biogaz i promieniowanie słoneczne)". Sąd powołał się na § 3 ust. 1 pkt 45 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w analizowanym zakresie o zbliżonym brzmieniu do obecnie obowiązującego). Sąd uznał, że biogazownie zasadniczo są przedsięwzięciami mogącymi potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko (chyba, że mają moc mniejszą niż 0,5 kW albo wytwarzają biogaz do innych celów niż energia elektryczna). Już zatem samo zakwalifikowanie tych urządzeń do inwestycji mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko wymagało uwzględnienia jej w prognozie. W kontekście podejmowanego w ekspertyzie tematu właśnie ta konkluzja sądu wymaga szczególnego zaakcentowania. Uzupełniająco można dodać, że w przedmiotowej sprawie wskazane biogazownie pominięto w prognozie. Z tego względu sąd uznał, że rada gminy w sposób istotny naruszyła zasady i tryb postępowania dotyczącego sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Podkreślenia wymaga również kwestia lokalizacji fotowoltaiki na obiektach zabytkowych (lub w ich bezpośrednim otoczeniu). Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 10 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich

lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Niewątpliwie panele fotowoltaiczne nie mogą zaburzać odbioru bryły, elewacji ani detali architektonicznych (i te kryteria są brane pod uwagę). Przykładem powyższego może być sprawa zawarta w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2018 (VII SA/Wa 2453/17). Organ ochrony zabytków odmówił udzielenia pozwolenia na montaż paneli fotowoltaicznych na dachu budynku. Wskazał, że projektowana inwestycja polegająca na montażu od strony fasady budynku "obcego stylistycznie elementu technicznego", zaburzy proporcje budynku, którego sylwetka swoimi proporcjami, wystrojem i stylem, przedstawia trend w architekturze industrialnej z II połowy XIX w. ma ziemiach Królestwa Polskiego ("podniesie" obiekt budowlany o 10-15 cm na kalenicy), co negatywnie wpłynie na wygląd zabytkowego historycznego założenia urbanistycznego Miasta. Strona odwołała się, a następnie zaskarżyła rozstrzygnięcie do sądu, jednak sąd oddalił skargę, wskazując, że nie widzi podstaw do przyjęcia, aby zaskarżone rozstrzygnięcie Ministra nie mieściło się w granicach uznania administracyjnego. Uznanie administracyjne nie oznacza, co prawda, dowolności organu administracji publicznej co do rozstrzygnięcia. Organ przy wydawaniu decyzji w sprawie pozwolenia na podejmowanie określonych działań przy zabytku jest bowiem obowiązany do rzetelnej i wnikliwej analizy wszelkich okoliczności sprawy w celu stwierdzenia, czy zostały spełnione przesłanki udzielenia pozwolenia i do wyczerpującego uzasadnienia swego stanowiska. Zdaniem sądu, organy wzięły pod uwagę, że budynek jest elementem chronionego układu urbanistycznego Miasta i w sposób dostateczny wyjaśniły, dlaczego uznały, że montaż paneli (od fasady budynku) spowoduje "podniesienie" budynku i w ten sposób zmieni wygląd zabytku wpisanego do rejestru, co negatywnie wpłynie na ten układ.

Podkreślenia wymaga również potrzeba podnoszenia edukacji w zakresie relacji odnawialnych źródeł energii i uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych. Na tym tle rzeczywiście – również w innych państwach może dochodzić do najszerszych, najbardziej zróżnicowanych konfliktów przestrzennych. Dlatego też wskazane powyżej przepisy mają zapewniać ramy graniczne w tym zakresie.

2. Wnioski i rekomendacje

2.1. Uwagi generalne

Nie budzi wątpliwości, że wdrażanie odnawialnych źródeł energii stanowi istotne wyzwanie, również na szczeblu lokalnym. Powinno to znajdować odzwierciedlenie w treści poszczególnych dokumentów. Wyróżnić można w tym ujęciu dwa kluczowe wymiary:

- wdrażanie zintegrowanego planowania rozwoju;
- konstrukcja postanowień planistycznych (z perspektywy wyzwań/ barier lokalnych całego systemu planowania przestrzennego w Polsce).

W celu szerszego odniesienia się do pierwszego z wymienionych zagadnień, od strony formalnej należy odwołać się do treści ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju i powiązanych z nią innych regulacji. W analizowanym kontekście szczególnego podkreślenia wymaga art. 10e ustawy o samorządzie gminnym, określającym zakres strategii rozwoju gminy. Wyróżnić tam należy między innymi wymóg uwzględnienia celów w wymiarze przestrzennym, oczekiwanych rezultatów przestrzennych (wskaźniki osiągnięcia), a także model struktury funkcjonalno – przestrzennej. Osobnym punktem są również ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie. Niniejsze elementy należy również próbować przełożyć na problematykę odnawialnych źródeł energii. Jak wskazano wcześniej, pod względem terminologicznym występują w tym zakresie pewne problemy. Podkreślenia wymaga również, że postulat zintegrowanego planowania rozwoju jest rozumiany zdecydowanie szerzej, niż wynika to z treści samej ustawy. Między innymi przykład odnawialnych źródeł energii pokazuje, jak istotne jest zintegrowane planowanie rozwoju. Niemożliwa jest bowiem szersza dyskusja o wdrażaniu – zwłaszcza większej liczby odnawialnych źródeł energii w sytuacji braku koordynacji powiązanych z tym wymiarów. Również dlatego tak istotne wydaje się dostosowanie dokumentów określających kwestie dotyczące rozwoju.

2.2. Rekomendacje dotyczące szczebla regionalnego

Należy uznać, że treść planu zagospodarowania przestrzennego województwa (kluczowego z perspektywy analizowanych zagadnień) w stopniu adekwatnym do potrzeb uwzględnia rolę odnawialnych źródeł energii. Kluczowa jest tu zwłaszcza część planu obejmująca część kierunkową. Można jedynie rozważać, czy wskazany kierunek nie powinien być mocniej zaakcentowany w ramach celu IX części planu (niemniej, nie tyle chodzi o ujęcie merytoryczne, ile uwzględnienie kolejności ujętych tam zagadnień). Można rozważyć także bardziej szczegółowe ujęcie w części wprowadzającej do tego celu znaczenia odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza w przełożeniu na politykę przestrzenną. Podkreślenia wymaga jednak, że niniejsza rekomendacja może zostać zrealizowana przy okazji innych prac nad zmianą planu (nie jest samodzielną podstawą do dokonania takiej zmiany).

Ponadto pozytywnie należy ocenić ogólne dostosowania rozwoju odnawialnych źródeł energii do uwarunkowań rozwoju województwa oraz przełożenie na wytyczne w zakresie konkretnych inwestycji. Pod tym względem zachowano spójność.

Problemem (niezależnym od jednostek samorządu terytorialnego) pozostaje jednak ograniczona rola planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

2.3.Rekomendacje dotyczące dokumentów rozwojowych na szczeblu lokalnym

W analizowanych dokumentach rozwojowych można zauważyć następujące tendencje:

- **zbyt duży zakres niektórych dokumentów sprowadza się do analizy szerszych, ponadlokalnych uwarunkowań wdrażania odnawialnych źródeł energii.** To dobrze, że z poziomu lokalnego zauważa się problemy i dylematy występujące tu np. na szczeblu europejskim lub krajowym. Niemniej jednak kluczowe wydaje się odniesienie wskazanych kwestii do uwarunkowań lokalnych. Dokument lokalny nie może być jedynie powieleniem analiz centralnych. **Sytuacja, w której mamy bardzo pogłębioną diagnozę z perspektywy krajowej i jedynie kazuistyczną/ szczątkową**

z perspektywy gminnej, jest bowiem zupełnie nieefektywna z perspektywy możliwych konsekwencji;

- zauważalna jest również tendencja, w której opis niektórych odnawialnych źródeł energii (zwłaszcza energetyki wiatrowej) wiąże się przede wszystkim z zagrożeniami (zróżnicowanymi). Nie zawsze jest to dostatecznie uzasadnione z perspektywy wyzwań dotyczących ochrony klimatu. Zwłaszcza w kontekście potrzeb w tym zakresie konieczna jest jednak szersza refleksja. Nie chodzi oczywiście o to, żeby pomijać potencjalne problemy. **W dokumentach rozwojowych niewystarczające jednak wydaje się ujęcie całokształtu zagadnień tylko z jednej perspektywy.** Znow można odwołać się do sposobu ujmowania zagadnień ponadlokalnych. Tak jak napisano, w poszczególnych dokumentach nie można skupiać się tylko i wyłącznie na ich charakterystyce. Niemniej jednak już wnioski z takiego szczebla warto przenosić na poziom lokalny. Ponadto **przy ocenach dotyczących elektrowni wiatrowych brakuje rozróżnienia na poszczególne rodzaje elektrowni wiatrowych (większe i mniejsze);**

- dobrym, **postulowanym rozwiązaniem powinno być wyznaczenie w gminie poszczególnych stref - z perspektywy możliwości realizacji (zróżnicowanych) odnawialnych źródeł energii.** Tego typu analiza dokonana w ramach dokumentu strategicznego umożliwia uwzględnienie zagadnień gospodarczych, społecznych, przestrzennych, ale również np. środowiskowo - przyrodniczych, czy kulturowych. Pozwoli to również jeszcze bardziej zniuansować kwestię możliwych konfliktów przestrzennych. Tego typu strefy mogą stać się punktem odniesienia dla dalszej weryfikacji w aktach planistycznych. Powyżej przytoczono wybrane fragmenty zawarte zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, w strategiach rozwoju. Wciąż trwa dyskusja na temat ich realnej treści i optymalnego zastosowania. Wydaje się, że takie bardziej przestrzenne odniesienie tematu odnawialnych źródeł energii do poszczególnych części gminy, może być ważnym krokiem w stronę zarówno pogłębionej refleksji, jak również szerszego zintegrowanego planowania. Strefy dotyczące odnawialnych źródeł energii mogą być wyznaczone niezależnie od innych klasyfikacji przestrzennych powierzchni gminy;

- z perspektywy formalnej warto również rozważyć **powiązanie odnawialnych źródeł energii z kluczowymi celami zawieranymi w dokumentach**. Często jest to postrzegane jako zagadnienie boczne, sektorowe i w związku z powyższym może występować dystans przy poszerzaniu roli tej problematyki. Niesłusznie. Jak wskazano powyżej, zarówno w literaturze naukowej, jak też licznych dokumentach, kwestie odnawialnych źródeł energii traktowane są coraz bardziej priorytetowo.

2.4. Kierunkowe rekomendacje dotyczące studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Jeśli chodzi o studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego należy **stwierdzić ograniczone podejście do tematu odnawialnych źródeł energii**. Często sprowadza się ono do odniesienia do art. 10 ust. 2a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Wpisuje się to w szerszą, ogólnopolską tendencję. Można to zresztą odnieść do tendencji krajowych. Z wcześniejszych badań autora wynika, że na 1477 gmin, w których w studiach były odniesienia na temat OZE, w 344 dokumentach (23,8%) wystąpiły zezwolenia na wszystkie inwestycje OZE, w kolejnych 501 (34,6%) – zezwolenia na inwestycje OZE tylko do mocy 100 kW (czyli tylko dla mniejszych OZE) oraz w 602 gminach – były tylko ogólne analizy bez konkretnie sformułowanych konkluzji. Jeśli chodzi o objętość, tylko w 324 studiach gminnych (22,4%) były mniej lub bardziej rozbudowane części dotyczące OZE, a w pozostałych do kilku zdań. Z kolei według czasu uchwalenia lub aktualizacji studium, dla 816 samorządów (56,4%) stało się to do końca 2015 r., a dla pozostałej części – w latach 2016-2020.

Powyższe dobrze obrazuje skalę problemu. **Treści studiów nie można jedynie sprowadzać do zezwoleń na realizację poszczególnych odnawialnych źródeł energii**. Wskazane inwestycje powinny być **uwzględnione w kierunkach zmian w strukturze przestrzennej gminy**. Oczywiście nie można przy tej okazji przekroczyć zakresu studium, niemniej analiza w tym zakresie powinna znaleźć się również w ramach uwarunkowań. Ważne wydaje się również zachowanie

konsekwencji terminologicznej (i jej przełożenia na sferę planów zagospodarowania przestrzennego).

Konkludując, nie jest wystarczające w studiach ani ogólne zezwolenie, ani zakaz związany z realizacją odnawialnych źródeł energii. Również w tym dokumencie kluczowe wydaje się:

- uwzględnienie roli odnawialnych źródeł energii w ramach uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego (poprzez diagnozę tych inwestycji, które już są realizowane, a także ich konsekwencji);
- uwzględnienie dalszych kierunków rozwoju odnawialnych źródeł energii.

2.5. Kierunkowe rekomendacje dotyczące miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego można w analizowanym zakresie rozpatrywać w dwóch wymiarach: polityki przestrzennej i konsekwencji formalnoprawnych. W ramach pierwszego z tych wymiarów warto szczególną uwagę zwrócić na potrzebę:

- określenia możliwych konsekwencji lokalizacji odnawialnych źródeł energii dla danego terenu (z perspektywy możliwych konfliktów przestrzennych);
- pozostawienia pewnej elastyczności w planowaniu;

Względem ostatniego z wymienionych punktów barierą mogą być możliwe konsekwencje formalnoprawne, zwłaszcza dotyczące nieprecyzyjnych pojęć (stwarzających możliwość zróżnicowanej wykładni).

2.6. Szczegółowe rekomendacje dotyczące studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

- bardzo pozytywnie należy ocenić praktykę określania przy celach regulacji planistycznej roli odnawialnych źródeł energii (przykładem są postanowienia w gminie Wolin). Nie jest to oczywiście możliwe w przypadku planów, które odnoszą się do wskazanych inwestycji w jakikolwiek sposób (np. ogólnie zezwalając na

niektóre z nich). Niemniej zwłaszcza w sytuacji, gdy dany plan szerzej określa podstawy planistyczne w tym zakresie, jest to dobrą praktyką (rekomendacja odnoszona zarówno do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);

- **elastyczność w planowaniu w analizowanym wymiarze można rozumieć dwojako**. Po pierwsze, poprzez **poszukiwanie gdzie to możliwe podstaw dla wielofunkcyjności określonych terenów**. Po drugie natomiast rozważenia wymaga stwarzanie szerszych podstaw/wariantów planistycznych dla realizacji części inwestycji. Dotyczy to zwłaszcza mikroinstalacji (rekomendacja odnoszona zarówno do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego).

Warto zwrócić uwagę również na fakt, że zarówno w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy stosować jednolitą, przemyślaną terminologię. Przykłady różnych gmin polskich (ale nawet częściowo – porównanie analizowanych czterech gmin) skłaniają do wniosku o **dużym chaosie terminologicznym**. Potwierdzają to wcześniej przywoływane analizy. Organy gmin powinny mieć dokładnie przeanalizowane (skonsultowane ze specjalistami), jakie terminy włączają do aktów planistycznych i z jakiego powodu.

Optymalnym kierunkiem byłoby podejmowanie działań na podstawie wyodrębnionych wcześniej stref odnawialnych źródeł energii dla gminy. To właśnie na etapie przygotowywania dokumentów rozwojowych możliwa byłaby szersza refleksja również natury terminologicznej. Mogłoby to stanowić podstawę zarówno do kierunków rozwiązań planistycznych, jak też sposobu ich formułowania.

Można w tym miejscu wyodrębnić również uwagi bardziej szczegółowe:

- w naszym **przekonaniu zakaz „lokalizacji wszelkich urządzeń wykorzystujących energię wiatru” jest sformułowany zbyt szeroko** – zwłaszcza w kontekście opisanych trendów. Proponujemy odnośnienie go do elektrowni wiatrowych, ewentualnie na różne sposoby wyodrębnianych (rekomendacja odnoszona miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);

- ogólne dopuszczalne wykorzystywania w systemach grzewczych odnawialnych źródeł energii należy traktować jako szeroką, nieograniczoną zgodę. Można więc **wyodrębnić zakazy – które powinny być zdecydowanie bardziej precyzyjne, od zezwoleń, które mogą w szerszym zakresie określać możliwości realizacji inwestycji** (rekomendacja odnoszona miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);
- przy szerszym odniesieniu do odnawialnych źródeł energii wskazane jednak wówczas będzie ujęcie ich również przy celu regulacji planistycznej. Pozwoli to kierunkowo wyjaśniać część wątpliwości interpretacyjnych (rekomendacja odnoszona miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);
- **w przypadku mikroinstalacji** należy przyjąć dorozumianą zgodę na realizację inwestycji (zwłaszcza w kontekście aktualnego brzmienia art. 15 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). **Nie występuje więc potrzeba wprowadzania zezwoleń w tym zakresie w planach.** Przeciwnie, tego typu zezwolenia mogą wprowadzić więcej potencjalnych rozbieżności interpretacyjnych (rekomendacja odnoszona miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);
- **należy uważać przy wprowadzaniu obowiązków przekraczających zakres ustawowy** – np. uzgodnień poszczególnych etapów realizacji inwestycji z wybranymi organami. Jeżeli nie ma ku temu podstaw ustawowych – nie występuje taka możliwość. **Natomiast jeśli stosowna regulacja ustawowa obowiązuje – ona będzie wystarczająca i plan zagospodarowania przestrzennego nie może jej ani powielać, ani tym bardziej precyzować** (rekomendacja odnoszona miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);
- **należy wyrazić wątpliwość, czy występują wystarczające podstawy prawne do określania kolorów elektrowni wiatrowych** (rekomendacja odnoszona miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego).

Podkreślenia wymaga, że na obecnym etapie na szczeblu centralnym zapowiadane są poważne zmiany w zakresie systemu planowania przestrzennego. Trudno przesądzić, w jak dużym stopniu zapowiedzi te zostaną zrealizowane (i kiedy). Niemniej jednak, jeśli zostaną one wdrożone, będzie brany kontekst zawarty

w Krajowym Planie Odbudowy, a więc również wyzwania dotyczące odnawialnych źródeł energii.

Bibliografia

Pozycje zwarte i artykuły naukowe

1. Becker, D., & Greiving, S. (2018). Climate and Demographic Change: The Need for an Integrative Approach to Spatial Planning in Germany.
2. Calvert, K., Smit, E., Wassmansdorf, D., & Smithers, J. (2021). Energy transition, rural transformation and local land-use planning: Insights from Ontario, Canada. *Environment and Planning E: Nature and Space*, 25148486211024909.
3. Chodkowska-Miszczuk, J., & Szymańska, D. (2014). Modernisation of public buildings in Polish towns and the concept of sustainable building. *Quaestiones Geographicae*, 33(4), 89-99.
4. Chodyński A., 2013, Od jakości ekologicznej do odpowiedzialności biznesu, *Folia Oeconomica Cracoviensia*, Vol. LIV, 151-160.
5. Cotella, G. (2014). Changing Places. Urbanity, Citizenship, & Ideology in New European Neighbourhoods, *EUROPA XXI*, Vol. 26, 2014, pp. 37-53.
6. Davoudi, S., Crawford, J., & Mehmood, A. (Eds.). (2009). Planning for climate change: strategies for mitigation and adaptation for spatial planners. Earthscan.
7. Frantál, B., & Urbánková, R. (2017). Energy tourism: An emerging field of study. *Current Issues in Tourism*, 20(13), 1395-1412.
8. Gawlik L., Szurlej A., Wyrwa A.: The impact of the long-term EU target for renewables on the structure of electricity production in Poland, *Energy*, vol. 92, part 2, 2015, s. 172-178.
9. Gradziuk, P., & Gradziuk, B. (2020). Odnawialne źródła energii szansą rozwojową obszarów peryferyjnych. *Economic and Regional Studies*, 13(2), 184-198.
10. Greiving, S., & Fleischhauer, M. (2012). National climate change adaptation strategies of European states from a spatial planning and development perspective. *European Planning Studies*, 20(1), 27-48.

11. Górzyński, J. (2020). Pozyskiwanie i przetwarzanie energii odnawialnej. Napędy i Sterowanie, 22.
12. Kacejko P., Pijarski P., Gałązka K.: Ile powinien kosztować magazyn energii?, Rynek Energii, nr 2 (129), 2017, s. 51-55.
13. Karagiorgas, M., Tsoutsos, T., Drosou, V., Pouffary, S., Pagano, T., Lara, G. L., & Mendes, J. M. M. (2006). HOTRES: renewable energies in the hotels. An extensive technical tool for the hotel industry. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 10(3), 198-224.
14. Karwińska, A., Böhm, A., & Kudłacz, M. (2018). The phenomenon of urban sprawl in modern Poland: Causes, effects and remedies. *Zarządzanie Publiczne/Public Governance*, (3 (45)), 26-43;.
15. Lechwar, M., & Kuźniar, W. (2018). Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii szansą na rozwój biogospodarki. *Economic and Regional Studies*, 7(4), 65-72.
16. Lichołai R., 2021, Efficiency of Natural Lighting in Office Buildings on the Example of a Building Located in Poland. *Przestrzeń i Forma*.
17. Lorens, P. (2017). Trends and problems of contemporary urbanization processes in Poland. In *Spatial planning and urban development in the new EU member states* (pp. 109-126). Routledge.
18. Maśloch G., Uwarunkowania i kierunki energetyki odnawialnej w Polsce, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018.
19. Mickiewicz, P., & Nowak, M. (2020). Institutional Problems of Spatial Policy during the COVID-19 Pandemic: A Polish Case. *International Journal of Real Estate Studies*, 14(S1), 1-8.
20. Moroni, S., Antoniucci, V., Bisello, A. (2019). Local Energy Communities and Distributed Generation: Contrasting Perspectives, and Inevitable Policy Trade-Offs, beyond the Apparent Global Consensus, *Sustainability* 11(12).
21. Nawrot, F. (2017). Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii a planowanie przestrzenne. *Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska*, (1), 71-89.
22. Nowak, M. J. (2020). Interes publiczny w systemie gospodarki przestrzennej. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio G-Ius*, 67(1), 39-49.

23. Nowak, M. J. (2017). The Stakeholders and Municipal Authorities in the Spatial Competition. *Biuletyn KPZK*, (265).
24. Olczak, K. (2020). Odnawialne źródła energii jako przesłanka prawna bezpieczeństwa energetycznego. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, (117), 115-128.
25. Orzech P., Stefaniuk M. [w:] *Prawo energetyczne. Tom II. Komentarz do art. 12-72, wyd. II*, red. Z. Muras, M. Swora, Warszawa 2016, art. 19.
26. Pasqualetti, M., Gipe, P., & Richter, R. (2002). Wind power in view: Energy landscapes in a crowded world. Academic press; Frantál, B., & Kunc, J. (2011). Wind turbines in tourism landscapes: Czech experience. *Annals of tourism research*, 38(2), 499-519.
27. Pelc W., *Planowanie energetyczne w gminie w świetle przepisów prawa energetycznego, w tym ostatnio wprowadzonych zmian*, FK 2010, nr 6, s. 39-43.
28. Rokicki, T., Michalski, K., Ratajczak, M., Szczepaniuk, H., & Golonko, M. (2018). Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w krajach Unii Europejskiej. *Rocznik Ochrona Środowiska*, 20.
29. Skoczkowski, T., & Bielecki, S. (2016). Odnawialne źródła energii–problemy i perspektywy rozwoju w Polsce. *Przeгляд elektrotechniczny*, 92(3), 190-195.
30. Sokół, J. L. (2012). Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w turystyce na przykładzie województwa podlaskiego. *Ekonomia i Zarządzanie*, 4(2), 39-55.
31. Sowa S.: The capacity market and its impact on the development of distributed energy sources, *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*, tom 22, zeszyt 4, 2019, s. 65-80.
32. Szlachta, J., Nowak, M. 2021. Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2030 a lokalne polityki przestrzenne w Polsce, *Samorząd Terytorialny*, 12, pp 7-18.
33. Szydło M., *Planowanie w gospodarce energetycznej na obszarze gminy*, ST 2004/5, s. 50–66.
34. Śleszyński, P., Kowalewski, A., Markowski, T., Legutko-Kobus, P., & Nowak, M. (2020). The contemporary economic costs of spatial chaos: Evidence from Poland. *Land*, 9(7), 214.

35. Tatarczak J., Sokołowska M., & Olchowik J. M., 2015, Analiza napromieniowania słonecznego Polski na podstawie danych satelitarnych NASA. *Czasopismo Inżynierii Lądowej, Środowiska i Architektury*, (62, nr 2), 505-518.
36. Tatarczak J., Sokołowska M., & Olchowik J. M., 2013, Analiza warunków nasłonecznienia Polski na podstawie baz danych SSE. *Polska Energetyka Słoneczna*, (1-4), 39-46.
37. Tsagarakis, K. P., Bounialetou, F., Gillas, K., Profylienou, M., Pollaki, A., & Zografakis, N. (2011). Tourists' attitudes for selecting accommodation with investments in renewable energy and energy saving systems. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(2), 1335-1342.
38. Wilson, E., & Piper, J. (2010). *Spatial planning and climate change*. Routledge; Wheeler, S. M. (2012). *Spatial planning and climate change*. Wydawnictwo Taylor & Francis Ltd
39. Wojciechowska, N. (2021). Odnawialne źródła energii jako katalizator wprowadzenia modelu gospodarki obiegu zamkniętego. *Zeszyty Studenckie Wydziału Ekonomicznego „Nasze Studia”*, (11), 104-117.

Dokumenty strategiczne

1. Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. z perspektywą do 2030 r., Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Warszawa 2021.
2. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION The European Green Deal, COM(2019) 640.
3. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/504 z dnia 19 marca 2019 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej i rozporządzenia (UE) 2018/1999 w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu w związku z wystąpieniem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

4. DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 i dyrektywę 98/70/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do promowania energii ze źródeł odnawialnych oraz uchylająca dyrektywę Rady (UE) 2015/652
5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE
6. Dyrektywa Rady 2003/96/WE z dnia 27 października 2003 r. w sprawie restrukturyzacji wspólnotowych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej
7. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (Tekst mający znaczenie dla EOG.)
8. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2002 z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (Tekst mający znaczenie dla EOG.); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/844 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków i dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (Tekst mający znaczenie dla EOG)
9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Tekst mający znaczenie dla EOG.)
10. For a European Union Energy Policy – Green Paper, COM (94) 659, 1994 r.
11. KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO, KOMITETU REGIONÓW I EUROPEJSKIEGO BANKU INWESTYCYJNEGO Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu

12. Kierunki rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010–2020, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010.
13. Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021 – 2030. Założenia i cele oraz polityki i działania, Ministerstwo Aktywów Państwowych, <https://www.gov.pl/attachment/df8c4c37-808c-44ff-9278-676fb94add88>.
14. Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 z perspektywą do 2030, Ministerstwo Środowiska, Departament Ochrony Powietrza, Warszawa 2015.
15. Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”, Warszawa 2011.
16. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Dz.U. 2010, poz. 423.
17. Plan Rozwoju Elektromobilności w Polsce „Energia dla przyszłości”, Ministerstwo Energii, Warszawa 2016.
18. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2023-2028, Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2016.
19. Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju, Rada Ministrów, Warszawa 2000.
20. Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Warszawa 2009.
21. Program Ochrony Środowiska województwa zachodniopomorskiego na lata 2016-2020 z perspektywą do 2024 r., Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2016.
22. Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020, Warszawa 2021.
23. REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the use of renewable and low-carbon fuels in maritime transport and amending Directive 2009/16/EC
24. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i

Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 (Tekst mający znaczenie dla EOG.); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/943 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Tekst mający znaczenie dla EOG.); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/941 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń w sektorze energii elektrycznej i uchylające dyrektywę 2005/89/WE (Tekst mający znaczenie dla EOG.)

25. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/942 z dnia 5 czerwca 2019 r. ustanawiające Agencję Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (Tekst mający znaczenie dla EOG.)
26. ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych i uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/94/UE
27. ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie zapewnienia równych warunków działania dla zrównoważonego transportu lotniczego
28. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017.
29. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U.2004.90.864/2
30. Uchwała z dnia 28 czerwca 2019 r. nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
31. Uchwała nr XXII/230/2016 Rady Miejskiej w Dziwnowie z dnia 28 września 2016 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Dziwnów na lata 2016-2025.
32. Uchwała Nr XI/100/2015 w sprawie zatwierdzenia i przyjęcia do realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Dziwnów.

33. UCHWAŁA Nr XIV/97/2015 RADY MIASTA ŚWINOUJŚCIE z dnia 22 października 2015 r. w sprawie przyjęcia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Świnoujście, opracowanego w ramach realizacji projektu pn. „Zintegrowany Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego”.
34. Uchwała nr XXI/246/16 Rady Miejskiej w Wolinie z dnia 15 kwietnia 2016 roku w sprawie przyjęcia do realizacji „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Wolin”
35. Uchwała nr IV/28/2015 Rady Miejskiej w Dziwnowie z dnia 18 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia „Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Dziwnów”.
36. Uchwała nr XL/324/2013 Rady Miasta Świnoujście z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Miasto Świnoujście.
37. White Paper: An Energy Policy for the European Union, COM (95) 628, 1995 r.
38. Załącznik do obwieszczenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie polityki energetycznej państwa do 2040 r. z dnia 2 marca 2021, Dz.U. z 2021 r., poz. 264.
39. Załącznik nr 1 do Uchwały XLV/482/18 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach z dnia 14 czerwca 2018 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Międzyzdroje.
40. Załącznik nr 1 do Uchwały nr LXVII/442/2002 Rady Miasta Świnoujście z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świnoujście.

Dokumenty planistyczne

14. Uchwała nr LIII/518/14 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Niepodległości, Gryfa Pomorskiego,

Nowomyśliwską, Komunalną z dnia 14 maja 2014 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 2014 r. poz. 2420)

15. Uchwała nr X/111/19 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje, obejmującego obszar położony w części wschodniej miasta w obrębie geodezyjnym miasta Międzyzdroje, pomiędzy ulicami: Zwycięstwa, Tadeusza Kościuszki, Promenada Gwiazd, Ludową z dnia 30 maja 2019 r.
16. Uchwała nr XVIII/200/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Niepodległości, Gryfa Pomorskiego, Nowomyśliwską, Komunalną z dnia 28 stycznia 2020 r.
17. Uchwała nr XLVIII/481/14 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Komunalną, Nowomyśliwską, Wodziczki, Ciekim wodnym Stary Zdrój, torami kolejowymi i ul. Niepodległości z dnia 28 stycznia 2014 r.
18. Uchwała nr VI/74/19 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Lubin w rejonie ulicy geodezyjnej, Gmina Międzyzdroje z dnia 21 marca 2019 r.
19. Uchwała Nr L/492/14 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod nazwą „Przy WPN w Lubinie” na obszarze obejmującym część miejscowości Lubin gminy Międzyzdroje
20. Uchwała Nr XLI/469/21 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Gryfa Pomorskiego m. Międzyzdroje - Lubiewo
21. Uchwała Nr XXVI/296/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Międzyzdroje na terenie ograniczonym ulicami: Gryfa Pomorskiego, Polną, Adama Wodziczki

22. Uchwała Nr XVII/195/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje na terenie miejscowości Wicko
23. Uchwała Nr VIII/59/11 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę oznaczoną numerem 4, część działek o numerach 2 i 5 obrębu 16 jednostki ewidencyjnej gminy Międzyzdroje
24. Uchwała Nr XLII/486/21 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przy „Kawczej Górze” obejmującego działki oznaczone numerami: 439 i 160/5 obrębu 20 jednostki ewidencyjnej gminy Międzyzdroje
25. Uchwała Nr XVII/193/20 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje, obejmującego obszar położony w CENTRUM PROMENADY w obrębie geodezyjnym miasta Międzyzdroje, w rejonie granicy lądowo-morskiej gminy Międzyzdroje oraz na odcinku pomiędzy ulicami Bohaterów Warszawy, Promenady Gwiazd, Romualda Traugutta, Tysiąclecia Państwa Polskiego, Ignacego Krasickiego, Krótką, Gryfa Pomorskiego, Adama Mickiewicza, Rybacką
26. Uchwała Nr XXXII/387/21 Rady Miejskiej w Międzyzdrojach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyzdroje, obejmującego obszar położony w CENTRUM PROMENADY w obrębie geodezyjnym miasta Międzyzdroje, w rejonie granicy lądowo-morskiej gminy Międzyzdroje oraz na odcinku pomiędzy ulicami Bohaterów Warszawy, Promenady Gwiazd, Romualda Traugutta, Tysiąclecia Państwa Polskiego, Ignacego Krasickiego, Krótką, Gryfa Pomorskiego, Adama Mickiewicza, Rybacką
27. Uchwała Nr LII/401/2014 Rady Miasta Świnoujście w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - jednostka obszarowa V - rejon ulicy Ku Morzu
28. Uchwała Nr XXVI/206/2012 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście, Obszaru II

29. Uchwała Nr XLII/351/2013 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - Jednostka obszarowa VII w rejonie komunikacji kolejowej
30. Uchwała Nr XLIV/361/2013 Rady Miasta Świnoujście w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - Jednostka obszarowa III w rejonie ul. Karsiborskiej
31. Uchwała Nr XXI/181/2016 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - jednostka obszarowa V w rejonie ulicy Ludzi Morza z dnia 28 kwietnia 2016 r.
32. Uchwała Nr XXI/181/2016 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście - jednostka obszarowa V w rejonie ulicy Ludzi Morza z dnia 28 kwietnia 2016 r.
33. Uchwała Nr XXIII/187/2016 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście w rejonie ulic: Jana Matejki, Stanisława Wyspiańskiego, Zbigniewa Herberta z dnia 30 czerwca 2016 r.
34. Uchwała Nr XIX/150/2019 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasto Świnoujście w rejonie ul. Zalewowej i ul. Odrzańskiej z dnia 24 października 2019 r.
35. Uchwała Nr XXII/165/2019 Rady Miasta Świnoujście w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście, obejmującego obszar Dzielnicy Nadmorskiej Świnoujścia (rejon plaży) z dnia 28 listopada 2019 r.
36. Uchwała Nr XXIV/190/2019 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasto Świnoujście w rejonie ul. Mazowieckiej, Szkolnej, Wielkopolskiej i Drawskiej z dnia 19 grudnia 2019 r.
37. Uchwała Nr XXVII/218/2020 Rady Miasta Świnoujście w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście w rejonie ulic: Grunwaldzkiej i Nowokarsiborskiej

38. Uchwała Nr XX/199/2016 Rady Miejskiej w Dziwnowie w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów w obrębie Międzywodzie w rejonie ulic: Wczasowej, Spokojnej, Plażowej i Armii Krajowej oraz ulic: Szkolnej, Leśnej i Zwycięstwa z dnia 23 czerwca 2016 r.
39. Uchwała Nr XIX/212/20 Rady Miejskiej w Dziwnowie w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów, w obrębie Dziwnów, w rejonie drogi wojewódzkiej i cieśniny Dziwna z dnia 27 marca 2020 r.
40. UCHWAŁA NR XLIV/476/2018 RADY MIEJSKIEJ W DZIWNOWIE z dnia 18 maja 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów obejmującego teren położony w obrębie Łukęcin 1, po południowej stronie drogi wojewódzkiej, część wschodnia ulicy Osiedle Brzozowe.
41. Uchwała nr XX/199/2016 Rady Miejskiej w Dziwnowie w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Dziwnów w obrębie Międzywodzie w rejonie ulic: Wczasowej, Spokojnej, Plażowej i Armii Krajowej oraz ulic: Szkolnej, Leśnej i Zwycięstwa.
42. UCHWAŁA NR XXX/232/2001 Rady Miejskiej w Wolinie w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin, części miejscowości Zagórze i Koniewo z dnia 31 marca 2001 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2001 r., poz. 175)
43. UCHWAŁA NR XLI/410/2002 Rady Miejskiej w Wolinie w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wolin dla lokalizacji farmy elektrowni wiatrowych w miejscowości Wiejkowo z dnia 14 września 2002 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2002 r., poz. 1546)
44. UCHWAŁA NR XX/228/04 Rady Miejskiej w Wolinie w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin, dla miejscowości Wiejkowo, działki nr 1/1 z dnia 31 lipca 2004 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2004 r., poz. 1232)
45. UCHWAŁA NR XXXV/352/12 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego o powierzchni

- 4,6624 ha, dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Troszyn z dnia 30 listopada 2012 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 138)
46. UCHWAŁA NR XXXV/353/12 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego o powierzchni 4,9096 ha dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Troszyn z dnia 30 listopada 2012 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2012 r., poz. 252)
47. UCHWAŁA NR XLIX/588/13 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Chynowo. z dnia 19 grudnia 2013 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 370)
48. UCHWAŁA NR XLII/491/13 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Reclaw z dnia 29 maja 2013 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 2607)
49. UCHWAŁA NR LX/747/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Zastań, gm. Wolin z dnia 23 października 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4737)
50. UCHWAŁA NR LII/624/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Zastań, gmina Wolin z dnia 20 marca 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 1759)
51. UCHWAŁA NR LX/746/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Dargobądz, gm. Wolin z dnia 23 października 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4736)
52. UCHWAŁA NR LIX/718/14 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie geodezyjnym Sułomino, gm. Wolin z dnia 30 września 2014 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4315)

53. UCHWAŁA NR V/32/15 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Zastań z dnia 25 lutego 2015 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 1061)
54. UCHWAŁA NR IV/29/15 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Gogolice z dnia 27 stycznia 2015 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 635)
55. UCHWAŁA NR XVII/212/16 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Chynowo z dnia 28 stycznia 2016 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2016 r., poz. 979)
56. UCHWAŁA NR XXXIII/413/17 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin w obrębach Reclaw, Piaski, Mierzęcín, Troszyn, Troszynek, Ostromice z dnia 24 marca 2017 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2017 r., poz. 1794)
57. UCHWAŁA NR XVII/158/19 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie geodezyjnym Gogolice z dnia 30 października 2019 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2019 r., poz. 6034)
58. UCHWAŁA NR XVI/142/19 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Wiselka z dnia 15 października 2019 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2019 r., poz. 5794)
59. UCHWAŁA NR XXIV/238/20 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Domysłów z dnia 6 kwietnia 2020 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 2173)
60. UCHWAŁA NR XXXV/324/20 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin

dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Zastań z dnia 27 listopada 2020 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 221)

61. UCHWAŁA NR XXXIII/303/20 RADY MIEJSKIEJ W WOLINIE w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wolin dla terenów położonych w obrębach ewidencyjnych Zagórze i Skoszewo z dnia 13 listopada 2020 r. (Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 5524)

62. Uchwała nr XVII/214/20 zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, Dz.U. Woj. Zach. z 2020 r., poz. 3564.

Autor składa podziękowania Pani Doktor Małgorzacie Błaszke z Katedry Nieruchomości Wydziału Ekonomicznego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie za pomoc techniczną przy przygotowaniu opracowania.